

DIŞ POLİTİKA ANALİZ SERİSİ-9

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK DIŞ VE
GÜVENLİK POLİTİKASI:

TÜRKİYE NEREYE AİT?

PAUL LUIF
SABIHA SENYÜCEL GÜNDOĞAR
CEREN ZEYNEP AK

TESEV
YAYINLARI

AVRUPA BİRLİĞİ
ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI:

TÜRKİYE NEREYE AİT?

PAUL LUIF
SABİHA SENYÜCEL GÜNDOĞAR
CEREN ZEYNEP AK

EYLÜL 2009

TESEV
YAYINLARI

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI: TÜRKİYE NEREYE AIT?

ISBN 978-605-5832-24-7

TESEV YAYINLARI

Kapak Tasarımı: Umut Pehlivanođlu, Myra

Basıma Hazırlayan: Myra

Matbaa: Sena Ofset

TESEV

Türkiye Ekonomik ve
Sosyal Etüdler Vakfı

Dış Politika Programı

Bankalar Cad. Minerva Han No: 2 Kat: 3

Karaköy 34420, İstanbul

Tel: +90 212 292 89 03 PBX

Fax: +90 212 292 90 46

info@tesev.org.tr

www.tesev.org.tr

Copyright © 2009

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)'in izni olmadan bu yayının hiç bir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV'in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV, Açık Toplum Enstitüsü – Türkiye'ye, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na bu yayının hazırlanması ve tanıtımı için katkılarından ötürü teşekkür eder.

Bu projeye 2007 yılının ortasında başladığımızda sevgili çalışma arkadaşımız ve dostumuz Derya Demirler bizimleydi. Onu Ocak 2008'de talihsiz ve zamansız bir kaza sonucunda kaybettik. Onun yokluğuna alışmanın imkansız olduğunu biliyoruz. Tek yapabildiğimiz onun içtenliğini ve candanlığını sevgiyle hatırlamak ve onu kalbimizde yaşatmaya devam etmek. Bu yayın vesilesiyle onu yeniden anıyoruz.

Ceren Ak ve Sabiha Senyücel Gündoğar

İçindekiler

TESEV'in Önsözü, 7

Giriş, 9

I. Bölüm: Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunda Oy Kullanma Eğilimleri, 12

- 1.1. BM Genel Kurulunda Koordinasyonun Hukuki Zeminini, 12
- 1.2. BM Genel Kurulunda Koordinasyonun Uygulaması, 13
- 1.3. BM Genel Kurulunda Avrupa Birliği Üye Ülkeleri Arasındaki Görüş Birliği, 15
- 1.4. Avrupa Birliği'nin "Ortak Görüşü"ne Üye Ülkelerin Uzaklıkları, 16
- 1.5. Üçüncü Ülkelerin AB Ortak Görüşüne Uzaklıkları, 18

II. Bölüm: Türkiye'nin Dış Politikası Ne Kadar 'Avrupalı'?, 21

- 2.1. Avrupalılaşıma ve Avrupa Dış Politika Sisteminin Oluşumu, 21
- 2.2. Türkiye Dış Politikasında Avrupalılaşıma Sürecine Genel Bakış, 24
- 2.3. Türkiye Nereye Ait? Türkiye'nin BM Genel Kurulundaki Oy Kullanma Eğilimi, 28
 - 2.3.1 İnsan Hakları, 30
 - 2.3.2 Orta Doğu Meselesi, 34
 - 2.3.3 Güvenlik Konuları, 37

Sonuç, 40

Ek 1, 43

Ek 2, 57

Ek 3, 59

Kaynakça, 60

Yazarların Özgeçmişleri, 63

TESEV'in Önsözü

Bu çalışma Avusturya Dış Politika Enstitüsü'nden (OIIP) Paul Luif ile TESEV'den Sabiha Senyücel Gündoğar ve Ceren Zeynep Ak tarafından hazırlandı. Çalışmanın amacı Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) ile AB üye ülkeleri arasındaki dış politika yönelimlerinin birleştiği ve ayrıştığı alanları saptamak; bir başka deyişle Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın temelini oluşturan dış politika konuları düşünüldüğünde Türkiye ve AB'nin ne ölçüde uyduğuna bakmaktır.

TESEV uzun yıllardır Türkiye-AB ilişkileri konusunda çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini desteklediğini her platformda dile getiren TESEV Dış Politika Programı, üyelik sürecini hareketlendirmek için Türkiye ve AB üye ülkeleri ile sürekli temaslarda bulunmuştur. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen araştırma ve yayınlarda ortaya koyulan mesajları karar alıcılara ulaştırmak amacını benimsemiştir.

Dış Politika Programı olarak bizler şimdiye kadar Türkiye-AB ilişkilerinin güncel durumuna odaklandık. Bu yayınımda ise geçmişte alınan dış politika kararlarındaki bazı yönelimler niceliksel bir araştırma yöntemi ile inceleniyor. Araştırmada Türkiye ve AB üye ülkelerinin geçmişteki eğilimleri mercek altına alınarak genel kanının aksine sanılandan daha çok alanda örtüştükleri belirtiliyor. Çalışmada yer alan sonuçlar, belirli bir zaman diliminde söz konusu ülkelerin BM Genel Kurulunda kullandıkları oylar incelenerek ortaya çıkarıldı. Çalışmada AB üye ülkeleri arasındaki politika uyumu da gözlemlenmekte ve karşılaştırılmaktadır.

Raporun bulguları 2008 yılında TESEV ve OIIP'nin Viyana'da ortaklaşa düzenledikleri bir çalıştay ile kamuoyuna sunulmuştur. Kuşkusuz raporun bulguları son derece önemlidir. Çalışma, Türkiye ve AB üye ülkeleri arasında kayda değer bir uyum olduğunu ve bunun zaman zaman AB üye ülkelerinin kendi aralarındaki uyumun bile ötesine geçtiğini göstermektedir. Bu nedenle, TESEV Dış Politika Programı olarak bu yayının tüm AB üye ülkelere, özellikle de Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Türkiye'nin tam üyeliği sonrasında tehdit altına gireceğine inanan üye ülkelere, sunulması gerektiğine inanıyoruz. Rapor, Türkiye'nin dış politikasının AB dış politikası ile uyum içine girmeye çoktan başlamış olduğunu ve bu uyumun bazı AB üyelerinden daha ileride olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu yayının hazırlanmasında yazarların yanı sıra pek çok kişi emek harcamıştır. TESEV Dış Politika Programının tüm kadrosu bu projenin gerçekleşmesinde

katkıda bulunmuştur. Ayrıca, raporu hazırlarken TESEV'in dışından da pek çok kişiden destek aldık. Bu kişiler arasında akla ilk Viyana'daki çalıştayımızın hazırlığı için bizlerle çalışan OIIP çalışanları geliyor. Yayınımızın hakemlerine de değerli katkıları için teşekkür ediyoruz. Raporun dil editörlüğünü yapan William Eve'e ve Türkçe tercümesini gerçekleştiren Ebru İlhan'a müteşekkirimiz. Son olarak ABİG, Açık Toplum Enstitüsü-Türkiye, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na maddi destekleri için teşekkürü borç biliriz.

MENSUR AKGÜN

DANIŞMAN

TESEV DIŞ POLİTİKA PROGRAMI

Giriş

Bu çalışma birbirini tamamlayan iki farklı konuya odaklanmaktadır. İlk olarak, Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki oylamalarda gösterdikleri oy verme eğilimlerinin niceliksel analizine yer verilmiştir. Bu bölüm özel olarak AB üye ülkeleri arasında görüş birliğinin (konsensüs) gelişimi ve üçüncü devletlerin AB nezdinde oluşan görüş birliğinden uzaklıklarını incelemektedir. Çalışmanın ikinci kısmı ise Türkiye'nin AB üye ülkeleri arasındaki görüş birliğine kıyasla Türkiye'nin duruşunu açıklamaktadır. Böylelikle okuyucunun Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının (ODGP) önemli unsurlarına ve bu siyasa alanında olası bir tam üyenin, Türkiye'nin, yerine dair detaylı bir anlayışa sahip olması hedeflenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü yazarlardan Paul Luif'in daha önce yayımlanan bir çalışmasına dayanmaktadır.¹ Bu elinizdeki çalışma ise özellikle BM Genel Kurulunda AB üye ülkelerinin arasındaki görüş birliğine AB'nin 2004 yılındaki genişleme sürecinin etkisini irdeleyerek önceki çalışmayı büyük ölçüde güncellemektedir. BM Genel Kurulundaki oylamaya ilişkin verilere erişim, her zaman bilgisayarda görüntülenebilecek bir şekilde sunulmasa da, mümkündür. Bu veriler bugüne kadar yapılan ampirik-niceliksel araştırmalarda çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Bu çalışmada ise öncelikle AB üye ülkeleri arasındaki görüş birliğinin genel bir resmini çizmek, diğer bir deyişle AB'nin ne derece ve hangi konu alanlarında “tek bir sesle konuştuğunu”² anlamak üzere kullanılmaktadır.

Bir sonraki aşamada ise niceliksel analiz yoluyla hangi ülkelerin AB “ana akımına” ne kadar uzak veya yakın oldukları ve oyların ne ölçüde ülkelerin siyasi görüşleri gözönünde bulundurularak kullanıldığını irdelenmiştir. Ayrıca, üçüncü ülkelerin AB uzlaşma duruşuna uzaklıkları hesaplanmıştır. Bu bölümde özellikle AB ve ABD arasındaki mesafe incelenmiştir.

1 Luif, Paul.(2003). *EU cohesion in the UN General Assembly*. Paris: European Union Institute for Security Studies. Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.iss-eu.org/occasion/occ49.pdf>. Ayrıca bakınız: Luif, Paul, and Mariyana Radeva. (2007). “EU Coordination in International Organisations: The case of the United Nations General Assembly and the Organization for Security and Co-operation in Europe”. *European Foreign Policy in an Evolving International System: The Road Towards Convergence*, Nicola Casarini and Costanza Musu (Ed). London-New York: Palgrave Macmillan. s. 27-40.

2 Taylor, Phillip. (1979). *When Europe speaks with one voice: the external relations of the European Community*. London: Aldwych Press.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise odak noktası Türkiye'dir. Türkiye'nin gerek AB gerekse kurucu üyelerinden olduğu BM ile uzun yıllara dayanan bir ilişkisi vardır. Ayrıca hali hazırda AB ve BM düzeyinde pek çok girişimin içinde yer almakta, AB'nin dış ülkelere düzenlediği özel görevlerde de etkin bir rol oynamaktadır.

Aralık 1999'da Avrupa Konseyi Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylık statüsünün açıklanmasından itibaren, Türkiye yasama, yürütme ve yargı yapılarını değiştirecek reformları gerçekleştirmeye başlamıştır. Reform süreci boyunca Türkiye iç ve dış politikasının dinamikleri de değişmiş ve reformların dış politikaya doğrudan ve dolaylı olarak dikkate değer düzeyde etkileri olmuştur.

İki taraf da – Türkiye ve AB – tam üyeliğin zaman alacağını farkındadır. Türkiye'nin AB müktesebatının (*acquis communautaire*) 35 ayrı faslına tamamlaması ile AB'nin iç reform sürecini gerçekleştirmesi için tarafların zamana ihtiyaçları vardır. Ancak bu iki tarafın dış politika ve diğer alanlarda yakınlaşmasına engel oluşturmamalıdır.

Buradan hareketle, bu çalışma Türkiye'ye 1999'da adaylık statüsü verilmesinden sonra AB ve Türkiye dış politikalarının yakınlaşmaya başladığı varsayımına dayanmaktadır. Bununla birlikte, mutlaka belirtilmelidir ki AB süreci Türkiye için önemli bir motivasyon kaynağı olsa da, değişen iç dinamikler de Türkiye dış politikasını şekillendirmede büyük ölçüde etkili olmuştur.³ Türkiye'nin dış politikasındaki değişikliklerin tam bir analizini yapmak hem iç hem de çeşitli dış faktörlere beraber bakmayı gerektirir. Ancak bu çalışmanın kapsamı AB üye ülkeleri ve Türkiye'nin BM Genel Kurulu oylamalarındaki alışkanlıklarını karşılaştırmakla ve bunun üzerinden tarafların dış politika ve güvenlik konularında uyum düzeylerini ortaya koymakla sınırlıdır.

Çalışmanın ampirik araştırması 1979 ile 2006 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. AB üye ülkeleri arasında azami görüş birliğinden bahsetmek söz konusu olmasa da BM Genel Kurulunda tatmin edici düzeyde bir uyum grafiğini tutturdıkları söylenebilir. Bu noktada sorulması gereken soru Türkiye'nin üyelik müzakereleri tamamlandığında AB üye ülkelerinin BM Genel Kurulundaki görüş birliği grafiğini nasıl etkileyeceğidir. Bir başka deyişle Türkiye'nin AB üyeliği kendi dış politikasını nasıl şekillendirecek ve karşılığında Türkiye'nin üyeliği AB ortak dış politikasını nasıl etkileyecektir? Türkiye gibi bir ülkenin, jeopolitik gerçekleri ve tarihsel süreci düşünüldüğünde, AB'nin dış politika yönünü belirlemek isteyeceği yaygın bir varsayım olabilir.

3 Avrupa entegrasyon süreci ve yerel etkenler arasındaki bağlantıya dair teorik kaynaklar için bakınız: Vaquer i Fanés, Jordi. (2001). "Europeanisation and Foreign Policy". Observatori de Política Exterior Europea. European Studies University, Institute of the Autonomous University of Barcelona. Aydın, Mustafa, ve Sinem Açıkmeşe. (2007). "Europeanization through EU conditionality: Understanding the new era in Turkish foreign policy". *Journal of Southern Europe and the Balkans*. 9(3).

Bu doğrultuda bazı kaygılar 2004 yılındaki genişleme sürecinden önce de dile getirilmişti. O dönemde kullanılan ifadeler yirmi beş üyeli bir birliğin tek bir sesle konuşmasının güçlüğüne işaret etmekteydi. 2004 yılında yayımlanan Avrupa Komisyonu Çalışma Raporu AB üye ülkelerinin Türkiye'nin katılımı ve ODGP'nin oluşumu hakkındaki kaygılarına özellikle değinmektedir. Raporla, Türkiye'nin dış politika kararları ve AB'nin bu kararlara ilişkin duruşuna dair üye ülkelerin görüşlerinin kimi zaman örtüştüğü kimi zaman ise ayrıştığı belirtilmektedir. Komisyon Çalışma Raporu'nda açıkça "Türkiye'nin katılımı geçmişteki genişleme süreçlerinden farklı olacaktır... Türkiye'nin katılımı büyük ölçüde AB'nin Orta Doğu ve Kafkaslar gibi çoğunlukla anlaşmazlıklar ve sorunların hüküm sürdüğü bölgelerde orta vadede yetkin bir dış politika oyuncusu olma sınavını nasıl vereceğine bağlı olacaktır"⁴ denmektedir. Dile getirilen kaygıların bir kısmı ise Türkiye'nin katılımı ile birlikte oluşacak yeni sınırların getireceği değişime dayanmaktadır. "Türkiye'nin katılımı sonucunda Birliğin sınırları Güney Kafkasya (Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan) ve Suriye, İran ve Irak'a kadar uzanacaktır. Bu, AB dış politikasının geçmişte sadece Türkiye ile komşuları arasındaki ikili ilişkiler olarak bahsedilen sorunlara birebir dahil olma sürecini değiştirecektir."⁵

Son olarak, Komisyon Raporu Türkiye ile AB için öncelikli dış politika konuları arasındaki ayrıma dair kaygıların genel çerçevesini vermektedir. Raporla, her ne kadar Türkiye ve AB arasında ODGP konularında çakışmalar içeren bir grafiğe rastlansa da Birliğe yeni katılan üye ülkeler ve aday ülkeler ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin AB ile uyumunun tatmin edici düzeyde olmadığı ifade edilmiştir. Komisyon Türkiye'nin hassas bir ulusal pozisyona sahip olduğu konularda AB'nin ortak dış politika duruşuna yakınlaşmakta tereddüt ettiğini belirtmiştir. Ancak bu doğrultuda benzer – ve hatta daha büyük – kaygılar Türkiye ve Türkiye'nin tam üyeliği sonucunda doğacak yeni durum için de geçerlidir.⁶

4 Avrupa Birliğı, Avrupa Komisyonu. Türkiye'nin Üyelik Perspektifinin Doğurduğu Konular, Komisyon Çalışma Raporu (Commission Staff Working Document), COM(2004) 656 final. Not 3.

5 Aynı eserde, s. 7

6 Aynı eserde, s. 11.

I. Bölüm: Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunda Oy Kullanma Eğilimleri

1.1. BM GENEL KURULUNDA KOORDİNASYONUN HUKUKİ ZEMİNİ

Eylül 1973'te Alman Federal Cumhuriyeti'nin (Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni de kapsayacak şekilde) Birleşmiş Milletlere katılmasını takiben, Avrupa Topluluğu üye ülkeleri "Avrupalı Kimliği Bildirgesi"nin (Aralık 1973) 21. maddesinde şu açıklamayı yapmışlardır:

"[Dokuz üye ülke] hem üçüncü ülkelerle ilişkileri üzerinden hem de bilhassa Birleşmiş Milletler ve Özel Teşkilatlar gibi uluslararası kuruluşlarda, ortak kararlar almak suretiyle, uluslararası gelişmelere katkıda bulunmaya karardır."

Bu maddeyle Avrupa Topluluğu (AT) üyeleri uluslararası kurumlarda ortak hareket etme kararlarını ilk defa açıkça dile getirmişlerdir. Öte yandan, AT üyelerinin koordinasyonuna ilişkin hukuki altyapının temelleri 1987 yılında imzalanan Avrupa Tek Senedi (Single European Act, SEA) ile atılmıştır. Ortak bir dış politika görüşü oluşturabilmek için müşterek karar alma mekanizmaları inşa etmeye yönelik ikinci bir adım da Avrupa Siyasi İşbirliği'dir (European Political Cooperation, EPC). EPC 1960'lardan beri tartışılan bir kavramdır. Küresel ekonomik ve siyasi gelişmeler üye ülkelerin dış politikalarını daha da yakınlaştırmayı gerekli kılmıştır. Bu anlamda 1969 Lahey Zirvesi altı üye ülkenin⁷ dışişleri bakanlarının dış politika konularında görüş birliği oluşturmak adına politika önerileri geliştirdikleri bir platform işlevini görmüştür.

Bir sonraki adım olan ve AB'nin gelecekteki dış politikasının taslağını çizen Davignon Raporu 27 Ekim 1970 tarihinde kabul edilmiş, raporda üye ülkelerin uluslararası sorunlara tek sesli tepkiler vermesi konusunda öneriler getirilmiştir. Davignon Raporu, hem EPC hem de OGDG'nin temelini oluşturmuştur. EPC'nin altyapısını hazırlayan bir diğer rapor ise Londra Raporu'dur. Londra Raporu, üye ülkelerin uluslararası politika ve güvenlik meselelerine tutarlı ve uyumlu bir yaklaşım geliştirmeye gönüllü olduklarının altını yeniden çizmiştir. Bu yönde atılan son adım ise EPC'deki uygulamaları kanun halinde düzenleyen ve Brüksel'de kalıcı bir sekreteryaya kurulmasını sağlayan Avrupa Tek Senedi'nin kabulüdür. Avrupa Tek Senedi Avrupa dış politikasını güvenlik konularını da içerecek şekilde tanımlamıştır.

7 1969 Lahey Zirvesi, Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Almanya ve İtalya'dan oluşan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun devlet ve hükümet başkanlarını bir araya getirmiştir.

Küresel ve bölgesel krizler Birliğin kendi içerisindeki gelişmelerle birlikte bir süre sonra AB'nin dış faaliyetleri üzerinde yeni beklentilerin oluşmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Avrupa Birliği'ni kuran Maastricht Antlaşması (1993) imzalanmış ve EPC'nin yerini Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) almıştır. Özetle, ODGP Avrupa Birliği'nin genel görevlerine çok fonksiyonlu bir boyut kazandırmıştır. Avrupa Komisyonu dahil AB kurumlarının tümü uluslararası diplomasiin gelecekteki birçok alanında aktif roller almaya başlamışlardır.

Son olarak Amsterdam Antlaşması (1999) AB üye ülkelerinin uluslararası kuruluşlardaki duruşlarını koordine edecek kurallar dizisini tek bir madde etrafında, AB Antlaşmasının 19. Maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlemiştir; bu madde Nice Antlaşması'nda da (2003) değiştirilmeden kabul edilmiştir:

1. Üye ülkeler uluslararası kuruluşlar ve uluslararası konferanslarda hareketlerini koordine etmelidir. Bu tür platformlarda ortak duruş sergilenmelidir. Tüm üye ülkelerin temsil edilmediği uluslararası kuruluşlar ve konferanslarda katılımcı üye ülkeler ortak duruşu temsil etmelidir.
2. ... BM Güvenlik Konseyi üyesi de olan üye ülkeler bir araya gelerek diğer AB üye ülkelerini bilgilendirmelidir. BM Güvenlik Konseyi üyesi olan üye ülkeler ayrıca görevlerini icra ederken, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda belirtilen sorumluluklarının dışına çıkmamaları şartıyla, Birliğin duruşunu ve çıkarlarını korumakla yükümlüdür.

AB Antlaşması'nın 19. Maddesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda "koordinasyon sağlama" iradesi ile Güvenlik Konseyi bünyesinde yalnızca "uyum içinde olma" iradesi arasındaki ayrımı açıkça yapmaktadır.

Aralık 2007'de imzalanan ve halen AB üye ülkeleri tarafından onaylanmayı bekleyen Lizbon Antlaşması'nın 34. Maddesi, AB Antlaşmasının 19. Maddesi'nin içeriğinde ufak değişiklikler önermektedir. Lizbon Antlaşması AB'nin bütününe tüzel kişilik kazandırmayı (bu antlaşmaya kadar gelen sürede tüzel kişilik özelliği AB'nin yalnızca bir kısmına, Avrupa Topluluğuna aittir) göz önünde bulundurmaktadır. 34. Madde Yüksek Temsilcinin konumunun önemini vurgularken Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerine (Fransa ve İngiltere) değinmemektedir. Öte yandan, yine de Güvenlik Konseyi üyelerinin "Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda belirtilen sorumlulukları"nın önemini vurgulamaktadır.

1.2. BM GENEL KURULUNDA KOORDİNASYONUN UYGULAMASI

Bugün, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 2002'de İsviçre ve Timor Leste ile 2006'da Karadağ'ın katılımından sonra (yalnızca devletler olmak kaydıyla) 192 üye bulunmaktadır. Genel Kurulun (olağan) oturumları her sene Eylül ayının üçüncü Salı günü New York'ta başlar. Oturumlar Noel tatilinin hemen öncesinde sonlanır.

Yeni yıldan itibaren oturumlar, Eylül ayında Genel Kurul yeniden toplanana dek, gerekirse düzenlenir. Genel Kurul her yıl öncelikle uluslararası ilişkiler alanındaki bir takım konuları tartışır. Daha sonra bu konularda Genel Kurulun açıklamalarını içeren önermeleri oylamaya sunar. Güvenlik Konseyi önermelerinin aksine Genel Kurul'dan geçirilen önermeler bağlayıcı değildir.

Genel Kurulun gündemini büyük ölçüde Üçüncü Dünya Ülkeleri ('Bağlantısızlar Hareketi'ne mensup üye ülkeler ve dünyanın gelişmemiş 77 ülkesini temsil eden, 'Group 77' diye adlandırılan gruptaki ülkeler) belirler. Dolayısıyla, AB üye ülkeleri üzerinde (henüz) görüş birliğine varmadıkları konularda yaklaşımlarını ortaya koymak zorunda kalırlar. Genellikle ODGP önermeleri ya da dış politika kararları ancak AB üye ülkeleri arasında görüş birliği sağlandığı zaman açıklanabilir ve yürürlüğe konulabilir. Bu nedenle, BM Genel Kurulu AB'nin görüş ayrılıklarına düştüğü durumları ortaya koyan bir örnek sayılabilir.

Genel Kurul önermelerinin ve önermelerden daha az etkiye sahip olan kararların büyük çoğunluğu görüş birliği ile kabul edilmektedir. Genel Kuruldaki tüm devletler resmi olarak oy kullanmaksızın bu metinlerin tüm içeriğini onaylarlar. Her yıl geçirilen önermelerin yalnızca yüzde yirmi ila otuzu her üyenin açıkça "evet", "hayır" ya da "çekimser" (ya da oylamaya katılmadığı durumda "boş") olarak oy kullandığı "kayıtlı oy" yöntemiyle geçirilir. Bu "kayıtlı oylar" Genel Kuruldaki üye devletlerin oylama eğilimlerini incelemek için kaynak teşkil etmektedir.

Araştırmamızda yalnızca kayıtlı oylar dikkate alınmıştır. Bu veriler ayrıntılı biçimde, her devletin kullandığı oyların da dahil olduğu bir şekilde kaydedilmiştir ve internet⁸ üzerinden ulaşılabilir. Ayrıca oylama sonucunda reddedilen önermeler, önermelerin içerisinde oylama yapılan bölümler ve de oylamaya tabii olan kararlar ve teklifler de araştırmada kullanılmıştır. Bu tip veriler Genel Kurulun resmi kayıtlarından (kısaca "PV" diye adlandırılan, A/61/PV.1 örneğinde olduğu gibi) temin edilmiştir. Bu veriler sayesinde araştırmamız niceliksel analizine niteliksel bir boyut kazandırılmıştır. Üzerinde birden fazla oylama yapılan önermenin (önermenin farklı bölümleri üzerinde ayrı oylama yapıldığı zamanlar da dahil) yalnızca tek oylama ile kabul edilen önermeler ile karşılaştırıldığında daha "ağırlığı" olduğunu söylemek mümkündür. Böyle durumlarda söz konusu önermenin içeriği araştırmamız için daha da önem kazanmaktadır.⁹

AB üyeleri arasındaki koordinasyon süreci BM Genel Kurul açılış toplantısından önce, her yılın ortasında AB Dönem Başkanlığı'nın ODGP çerçevesinde "Öncelikler Kitabı" oluşturmasıyla başlar. "Öncelikler Kitabı"nın hazırlığı, ortak bildiriler

8 Birleşmiş Milletler. Genel Kurul Oylama Kayıtları. İngilizce kayıtlara şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.un.org/ga/search/voting.asp>.

9 Tablo 1'de (Ek 1) kayıtlı oyların listesi verilmiştir. Tablo 1 ayrıca burada kullanılan konu alanlarına göre oy sayısının dağılımını da vermektedir. Tabloya göre kayıtlı oy sayısı 1985'teki ikinci Soğuk Savaş döneminde zirveye ulaştıktan sonra hızla düşüş göstermiştir. 2000'lerin başında oy sayısı yeniden yükselişe geçmiştir.

yayınlanması, önergeler üzerinde ortak duruş sergilenmesi ve BM Genel Kurulunda üçüncü ülkelerle AB üye ülkeleri arasındaki müzakerelerin yapılması sırasında AB üye ülkelerinin sergilediği yoğun koordinasyonun sadece başlangıcıdır. Koordinasyon çalışmaları çoğunlukla New York'ta gerçekleşir; özel ve önemli konular ayrıca Brüksel'de, Konseyin çalışma grupları içinde de tartışılır.

Her yılın ikinci yarısında, Genel Kurul oturumunun esas kısmında, New York'ta bulunan AB temsilcileri (AB üye ülkeleri, Komisyon Delegasyonu, AB Konseyi İrtibat bürosu) kendi aralarında yaklaşık 600 toplantı düzenlerler. Toplantılar üç seviyede gerçekleşir: AB üye ülkelerinin BM temsilcileri düzeyinde; temsilciliklerin başkan yardımcıları düzeyinde ve uzmanlar düzeyinde. Eylül ve Aralık ayları arasında ise her gün, genelde BM kurumları toplanmadan önce, pek çok toplantı gerçekleştirilir.

AB koordinasyon süreci çoğunlukla AB üye ülkelerinin yanısıra AB'ye aday ülkeleri, diğer ortakları ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği üyelerini de içerir.¹⁰ Genelde, AB üye ülkeleri (geçici) görüş birliğine ulaştıktan sonra diğer ülkeleri kendi duruşlarını savunmaya davet ederler. Çoğunlukla AB Başkanlığı (mevcut ve gelecek dönem AB Başkanları, AB Konseyi ve AB Komisyonundan oluşan Troyka formatında olur) ya da Başkanlığın himayesinde AB üye ülkeleri, aday ülkeler ve diğer üçüncü ülkelerin görüşlerine başvururlar. Bazı durumlarda ise AB'ye ortak ya da aday ülkeler bir konuda AB'nin duruşunu konunun tartışılacağı oturuma ancak dakikalar kala öğrenebilirler. Dolayısıyla, çok kısa bir süre içerisinde AB'nin resmi duruşuna uyup uymayacaklarının kararını vermek zorunda kalırlar. Bir çok AB üye ülkesinin görüş birliğine varması halihazırda zordur ve ayrıca, zaman darlığı üçüncü ülkelerin de katkılarını alabilmeyi iyice güçleştirmektedir.

1.3. BM GENEL KURULUNDA AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE ÜLKELERİ ARASINDAKİ GÖRÜŞ BİRLİĞİ

Tablo 2'de (Ek 1) birinci satırda 1979'dan itibaren BM Genel Kurulunda AB üye ülkeleri tarafından aynı yönde kullanılmış oyların yüzdeleri yer almaktadır. Geçmişte, ihtilafli oylamalarda AB üye ülkelerinin aynı doğrultuda oy kullanmalarının yüzdesi 60 iken bu rakam yeniden alevlenen Soğuk Savaş ve Yunanistan'ın AB üyeliğiyle birlikte düşmüştür.¹¹ Zaman içinde görüş birliği oranı artmaya başlayarak 1998 yılında (Avusturya'nın AB Başkanlığı döneminin ikinci yarısında) elde edilen yaklaşık yüzde 82 ile en yüksek noktasına ulaşmıştır. Daha sonra bu oran yeniden azalmaya başlamış ve 2004 yılında 10 yeni üyenin AB'ye katılımı sonrasında yüzde 67'ye düşmüştür. 2005 ve 2006 yıllarında ise görüş birliği oranı tekrar yükselmeye başlamıştır.

10 İsviçre dışındaki Avrupa Serbest Ticaret Birliği üyeleri aynı zamanda Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleridir.

11 Yunanistan'ın konumu ile ilgili daha fazla bilgi için aşağıya bakınız.

Ancak, AB üye ülkeleri arasında gözlemlenen görüş birliği oranları BM Genel Kurulunda tartışılan ve oylanmış her konuda benzerlik göstermemektedir. Tablo 2’de (Ek 1) görüldüğü gibi Orta Doğu ile ilgili konularda (bu çalışmada Orta Doğu özelinde incelenen oylamalar İsrail-Filistin sorununa yönelik tüm oylamalardır) genelde yüksek oranda görüş birliği sağlanmıştır. Bu sonuçlar Birliğin 1980 Venedik Bildirgesi’yle İsrail-Filistin sorununa ortak yaklaşımlar getirme çabasına –ki bu yaklaşımlar çoğunlukla ABD’nin duruşundan farklı olmuştur- tamamlayıcı olmuştur. 1990’ların sonlarında AB üye ülkelerinin tümü İsrail-Filistin konusunda uzlaşmaya varmışlar, ancak 2004 yılındaki genişleme sonrasında bu konudaki oy birliği yeniden bozulmuştur. Bunun nedeni muhtemelen bu konuda değişik görüşlere sahip olan tarafsız iki yeni üyenin, Kıbrıs ve Malta’nın, duruşlarıdır.¹²

Orta Doğu ile kıyaslandığında güvenlik meselelerinde (silahsızlanma, nükleer silahsızlanma, küçük silahlarla ilgili sorunlar, vs.) AB üye ülkeleri arasındaki görüş birliği oranı istikrarlı bir biçimde ortalamanın altında çıkmaktadır. Bu oran 1983 ve 1991 yılları arasında oldukça düşüktür. 2004 yılında yaşanan hızlı düşüş ise 2005 ve 2006 yıllarında durmuştur.

Bu çalışmada Orta Doğu ve güvenlik konularının yanı sıra iki sorun alanı daha incelenmiş ve AB devletlerinin 1995’den bu yana bu alanlarda da tipik bir oy kullanma davranışı geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Sömürgeciliğin sonlanması konusunda gerçekleşen az sayıda oylamada AB devletlerinin görüş birliği oranı yine ortalamanın altında çıkmıştır; fakat bu konuya raporda değinilmemektedir. 2000’lerin başından beri BM Genel Kurulunda insan hakları konularında oldukça fazla çalışma yapılmıştır (Tablo 1 (Ek 1)). Bu konularda AB üyeleri sıklıkla benzer şekilde oy kullanmışlar ve 2006 yılında tam görüş birliğine ulaşmışlardır (Tablo 2 (Ek 1)).

1.4. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN “ORTAK GÖRÜŞÜ”NE ÜYE ÜLKELERİN UZAKLIKLARI

AB’de görüş birliğine ilişkin veriler AB üye ülkelerinin her zaman aynı şekilde oy kullanmadıklarını göstermektedir. O halde, tek bir üye ülkenin duruşu nasıl tanımlanabilir? Bu çalışmada oldukça basit bir ölçü kullanılması önerilmektedir: Genel Kurulda kullanılan her oya bakarak oylamada bir AB çoğunluğu olup olmadığı görülebilir. Burada “çoğunluk” kelimesi AB üyeleri arasında en az mutlak çoğunluk oluşturacak kadar benzer oy kullanımı olarak tanımlanmaktadır.¹³ Dolayısıyla, 15 üye söz konusu olduğunda en az 8 üyenin aynı şekilde oy kullanması ve 25 üye söz konusu olduğunda ise en az 13 üyenin aynı şekilde oy kullanması anlamına gelecektir. Bazı durumlarda, burada tanımladığımız şekliyle oy çoğunluğu elde

12 Kıbrıs ve Malta’nın duruşlarına ilişkin detaylı bilgi için aşağıya bakınız.

13 Bu hesaplamada her AB üyesinin eşit ağırlığı vardır. AB Konseyindeki oylamalarda kullanılan nitelikli çoğunluk yöntemine benzer şekilde her üyeye farklı ağırlık verilebilirdi. Ancak BM Genel Kurulunda her üyenin eşit ağırlığı olması nedeniyle biz her AB üye ülkesini eşit olarak kabul ettik.

edilmemesi olasılığı vardır. Örneğin, 12 üyeli AB'nin oyları 6-6 bölünmüş ya da 25 üyeli AB'nin oyları 12 "evet", 10 "kararsız" ve 3 "hayır" olacak şekilde dağılmıştır.¹⁴

Çoğunluk olarak tanımlanan noktaya (ki bu noktayı AB'nin "ana akımı" olarak kabul ediyoruz) her bir AB üyesinin "uzaklığı" hesaplanmıştır. AB üyesi ile AB çoğunluğu arasında tam anlaşmazlık (bir ülkenin "evet" oyu kullanırken ana akım oyunun "hayır" olması ya da tam tersi durumunda) "1" değerini almakta; kısmi anlaşmazlık (evet/kararsız ya da hayır/kararsız) "0.5"; tam uyum (evet/evet ya da hayır/hayır ya da kararsız/kararsız) ise "0" sayılmaktadır. Bir başka deyişle, elde edilen rakam düşük olduğunda taraflar arasındaki görüş birliği oranı yükselmektedir. Öte yandan, değer arttıkça daha az uyum olduğu anlaşılır. Bu değerler kullandığımız tüm oylama sonuçlarına eklenmiştir.

Aynı zamanda, her oyun AB çoğunluğundan mümkün olan "azami" uzaklığı hesaplanmış ve yeniden eklenmiştir. Elde edilen gerçek değer (tüm 1, 0.5 ve 0 değerlerinin toplamı) "azami" değer ile karşılaştırılmıştır. Böylece, elde edilen gerçek değer, mümkün olan "azami" değerinin bir yüzdesi olarak ifade edilebilecektir. Bunun anlamı, incelenen oy sayısından bağımsız olarak, bir AB üyesi ülke ile AB çoğunluğu arasındaki azami mesafenin her zaman 100, asgari mesafenin de 0 olduğudur.

Tablo 3 (Ek 1) 15 "eski" AB üyesinin AB çoğunluğuna olan uzaklığını göstermektedir. Fransa hariç altı kurucu üye 1980'lerden beri AB çoğunluğuna oldukça yakın durmuşlar; bu üyelerin "uzaklık endeksi" neredeyse her zaman 0 ya da 0'a yakın olmuştur. Diğer üye ülkeler ise zaman içinde hatta bir kısmı AB'ye üye olmadan önce AB ana akımına yaklaştırmışlardır. Yunanistan ise istisnai bir şekilde AB'ye üye olduktan sonra ana akım duruşundan önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Yunanistan'ın AB ana akımına yaklaşan bir tutum sergilemesi ancak on yıl sonunda gerçekleşmiştir. 2006 yılındaki Genel Kurulda¹⁵ Tablo 3'teki (Ek 1) bir çok ülke neredeyse hep AB ana akımıyla aynı doğrultuda oy kullanmıştır. Yalnızca Avusturya, İsveç, İrlanda ve İspanya tarafsız duruş sergileyerek ana akımın dışında hareket etmişlerdir. Fakat uzaklık endeksinin hesaplandığı süre boyunca AB çoğunluk oranından (yaklaşık yüzde 10 oranında) uzaklıklarını muhafaza eden sadece iki ülke vardır: Fransa ve İngiltere.

Tablo 4'te (Ek 1) AB'ye 2004 ve 2007 yıllarında katılan ülkeler ve aday ülkeler listelenmiştir. AB'ye katılan eski Doğu Blok ülkelerinin Soğuk Savaş sonunda AB ana akımına hızlıca yaklaştıkları tablodan kolayca gözlemlenebilir. Öte yandan, Kıbrıs ve Malta'nın uyumu zaman almıştır. 2006 yılında bile tarafsız sayılabilecek bu iki ülke AB ana akımından farklı doğrultuda oy kullanmışlardır.

14 Aşağıdaki tablolar, "AK/AB Çoğunluğu Sağlanan Oyların Yüzdesi" adlı sıra mutlak çoğunluğun ne kadar sıklıkla edinildiği göstermektedir.

15 61. Genel Kurul 12 Eylül 2006, Salı gününden (birinci genel kurul toplantısı, A/61/PV.1) 17 Eylül 2007, Pazartesi gününe (109. genel kurul toplantısı, A/61/PV.109) kadar sürmüştür.

Aday ülkelerden Hırvatistan ve Makedonya 2006 yılında AB ana akımına yakın oy kullanma modelleri sergilemişlerdir. 1990'ların başından beri AB ana akımına uzaklığı Kıbrıs ve Malta gibi üyelerden daha az olan Türkiye, günümüzde bu mesafeyi az da olsa arttırmıştır. Ancak, Türkiye'nin AB ana akımına olan uzaklığı Fransa ve İngiltere ile aynı orandadır.

Orta Doğu'ya ilişkin oylamalarda (İsrail-Filistin sorunu konusundaki oylamalar), Tablo 5'e bakıldığında (Ek 1) 15 "eski" üyenin AB ana akımından uzaklığının, Yunanistan ve İspanya'nın ana akıma katıldığı 1990'ların ortasından beri, o ya da o'a yakın olduğunu görülmektedir. Yeni üyeler/aday ülkeler söz konusu olduğunda ise durum az da olsa değişmektedir (Tablo 6 (Ek 1)). 2006 yılında Kıbrıs ve Malta ana akımın biraz dışında oy kullanmışlardır. Türkiye ise İsrail- Filistin konusundaki kendine özgü ve kısmen uzak duruşunu korumuştur.

Güvenlik sorunlarına ilişkin veriler ise oldukça farklıdır (Tablo 7 (Ek 1)). Yine tarafsız sayılabilecek ülkelerin (Finlandiya hariç) ve İspanya'nın ana akımdan uzaklığı göze çarpmaktadır. Haliyle, AB üyeleri arasında nükleer silahlara sahip olan (aynı zamanda Güvenlik Konseyi üyesi de olan) iki devletin, Fransa ve İngiltere'nin, duruşları AB ana akımının oldukça dışındadır. Tablo 8'de (Ek 1) yine Kıbrıs ve Malta'nın AB ana akımından uzaklaştığı gözlemlenmektedir. Bu iki tarafsız üye ülkeden ve Orta Doğu konularındaki oylama davranışından farklı olarak Türkiye, 1990'ların ortasından itibaren güvenlik konularındaki duruşunu AB'nin ana akımına yakınlaştırmıştır.¹⁶

İnsan hakları konularında uzaklık endeksi 1995'ten itibaren hesaplanmıştır. Tablo 9 (Ek 1) 1995 yılında Yunanistan'ın AB "ana akımı" ile arasında büyük bir mesafe olduğunu göstermektedir. Ancak, daha sonraları "eski" AB üyeleri insan hakları konusundaki oylamalarda benzer yönde oy kullanmışlardır. "Yeni" üyeler arasında Kıbrıs, Malta ve ayrıca Slovakya ve Slovenya AB çoğunluğuna kıyasla daha farklı doğrultuda oy kullanmışlardır (Tablo 10 (Ek 1)). Bu ülkeler 2004'te tam üye olduktan sonra zaman içinde oy kullanma davranışlarını AB ana akımına uydurmuş ve 2006 yılında diğer tüm üyelerle aynı doğrultuda oy kullanmışlardır. Hırvatistan ve Makedonya da yaklaşık 2003 yılından beri oylarını AB ana akımına göre ayarlamaktadır. Türkiye ise halen AB "ana akımından" gözle görülür biçimde uzaktır.

1.5. ÜÇÜNCÜ ÜLKELERİN AB ORTAK GÖRÜŞÜNE UZAKLIKLARI

Aynı uzaklık endeksi hesaplamalarını AB üye ülkeleri ve üçüncü ülkeler arasındaki farkları/benzerlikleri ölçmek için de kullanmak mümkündür. Burada AB görüş birliğini bir "kilit noktası" olarak kabul etmek daha anlamlı olacaktır. AB üye ülkeleri arasında görüş birliği oluşmadığı sürece AB'nin dış politika vizyonundan söz etmek

■ 16 Daha fazla bilgi için lütfen Bölüm 2.2.'ye bakınız.

mümkün değildir. Nitekim AB'nin "Ortak" Dış ve Güvenlik Politikası terimi bu gerçeği ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bu defa uzaklık endeksi hesaplamalarında (kayıtlı) tüm oylar dikkate alınmamış, yalnızca AB üyelerinin aynı doğrultuda oy kullandığı durumlar değerlendirilmiştir.

Tablo 11 (Ek 1) seçilen üçüncü devletlerin tüm oylarının sonuçlarını göstermektedir. Avustralya, Kanada, Japonya ve Norveç gibi oylarını AB ortalamasına son derece yakın kullanan ülkeler de bulunmaktadır. Ancak Avustralya ve Kanada'nın AB'ye yakınlığı 2004 yılından sonra azalmıştır.

Diğer ülkeler genelde AB görüş birliği noktasından uzakta oy kullanmışlardır. Çin, Mısır, Hindistan ve İsrail bu ülkelere örnektir; Brezilya, Meksika ve Nijerya ise AB ortalamasına bu ülkelere kıyasla daha yakın durmaktadır. Rusya/SSCB ve ABD ise özel olarak incelenen ülkelerdir. Tahmin edileceği gibi ABD, 1979 yılında AB'ye oldukça yakın durmaktadır. Ancak 1980'lerin sonlarına gelindiğinde, SSCB ile AB arasındaki mesafe azalırken ABD ile AB arasındaki mesafe artmaya başlamıştır. 1990'larda yeniden AB ile yakınlaşan ABD'ye kıyasla Rusya'nın AB ile arasındaki mesafe daha da küçülmüştür. 2000'lerde ise ABD ve Rusya yeniden kendilerini AB'nin ortak duruşundan uzak noktalarda konumlandırmışlardır.¹⁷

Orta Doğu konusu için (İsrail- Filistin sorunu) bakıldığında seçili üçüncü ülkelerin AB görüş birliğine uzaklığına dair oldukça farklı bir görüntü ortaya çıkmaktadır (Tablo 12 (Ek 1)). Göze çarpan ilk durum İsrail ve ABD'nin AB ortalamasından oldukça uzakta durduklarıdır. 1998'den beri her Genel Kurul toplantısında İsrail AB'den mümkün olan en uzak noktada durmuştur. ABD'nin AB görüş birliği noktasına mesafesi neredeyse İsrail'ininki kadar büyüktür. Dikkate değer bir diğer gerçek ise AB görüş birliği ile Avustralya ve Kanada arasında son yıllarda görünür biçimde artan mesafedir. Tablo 12'deki (Ek 1) diğer ülkeler¹⁸ İsrail- Filistin sorununa ilişkin önerilerin oylamalarında AB görüş birliğine yakındırlar ve bu oranlar söz konusu ülkelerin AB'ye (Tablo 11'de (Ek 1) listelenen) ortalama yakınlıklarından daha fazladır. Japonya ve Norveç ise hemen hemen her zaman AB ile aynı doğrultuda oy kullanmıştır.

Tablo 13 (Ek 1) BM Genel Kurulunda güvenlik konularında yapılan oylamalarda AB görüş birliği noktasına üçüncü devletlerin uzaklığını göstermektedir. Tahmin edilebileceği üzere, 1970'lerin sonuyla 1980'lerin başı arasında ABD, AB'ye Sovyetler Birliği'ne nazaran çok daha yakın durmaktadır. Ancak bu durum 1980'lerin ortasın-

17 2000'lerde AB ve Rusya arasında artan mesafenin – birbirlerini ticarete korumacılık yapmakla suçlamaktan Moldova, Gürcistan ve Çeçenistan sorunlarının çözümünde birbirini dışlayan tutumlar benimsemeye kadar - pek çok nedeni olabilir. AB-ABD ilişkilerinde 2000'lerde yaşanan belirgin ayrışmanın nedeni ise ABD'nin Irak'a yönelik askeri operasyonunun AB üyeleri arasında uyandırdığı değişik tepkiler olabilir. Bu konuda daha fazla bilgi için lütfen bakınız: http://eng.globalaffairs.ru/docs/2004_english3.pdf

18 Tablo 12'deki diğer ülkeler Brezilya, Çin, Mısır, Hindistan, Japonya, Meksika, Nijerya, Norveç ve SSCB/ Rusya'dır.

dan itibaren değişmiştir. O dönemde, SSCB/Rusya AB görüş birliğine yakınlaşmıştır. 1991'dan itibaren ABD ve AB aralarındaki mesafeyi azaltmışlar ve özellikle 1995 ile 1999 arasında oldukça yakınlaşmışlardır. 2001'den itibaren ise ABD ve AB'nin duruşlarında ortaya çıkan mesafe ciddi ölçüde artmıştır. Orta Doğu sorunundaki durumun tersine, güvenlik alanında Avustralya ve Kanada neredeyse her zaman AB görüş birliği doğrultusunda oy kullanmıştır. 1990'ların başına kadar AB'nin güvenlik alanındaki duruşuna görece yakın olan İsrail ise daha sonra AB'den uzaklaşmıştır.

Tablo 14'e (Ek 1) göre insan hakları konusunda her zaman AB görüş birliğine yakın oy kullanan tek ülke Norveç olmuştur. Kanada ve özellikle Japonya pek çok sefer AB ülkelerinden farklı yönde oy kullanmıştır. İsrail'in son yıllarda AB duruşuna yakınlaştığı gözlemlenmektedir. Ancak, üçüncü dünya ülkeleri olarak tanımlanan ülkelerin insan hakları konusundaki oylamalarda oldukça farklı bir grafik çizdiği söylenebilir. Ayrıca Rusya'nın yıllardır kendini AB duruşundan uzakta konumlandığı da belirtilmelidir. ABD ise geçmişte AB'ye yakınken 2001'den beri, en azından bir kaç yıl boyunca, gözle görülür biçimde AB ortalamasından uzaklaşmıştır. Yine de, 2006 yılında ABD güvenlik konularına kıyasla insan hakları alanında AB'ye çok daha yakındır.

II. Bölüm: Türkiye'nin Dış Politikası Ne Kadar 'Avrupalı'?

1.1. AVRUPALILAŞMA VE AVRUPA DIŞ POLİTİKA SİSTEMİNİN OLUŞUMU

Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının inşası uzun zamandır AB üye devletlerinin gündeminde öncelikli olarak yer almaktadır. Avrupalılaşıma kavramına ve Avrupa dış politikasının tanımına dair pek çok değişik görüş bulunmaktadır. "Avrupa Dış Politika Sistemini Anlamak" adlı makalesinde Karen Smith, Avrupa dış politikasını bütüncül bir sistemden ziyade bir topluluk dış politikası olarak tanımlamıştır. Smith, Avrupa dış politikası sistemini özerklik ilkesi ve karar alma usulleri üzerinden açıklamaktadır. Her üye devletin uluslararası alandaki politikalarını belirlerken kısmen özerk davrandığını ve AB'nin uluslararası konularla ilgili kararlarını değişik kural ve usullere dayandığını savunmuştur.¹⁹ Karen Smith'e göre Avrupa dış politikasını Brian White'in belirttiği gibi "Topluluk dış politikası (AB'yi oluşturan 'sütunlardan' ilki olan Avrupa Topluluğu'nun, öncelikle ticaret ve kalkınma politikalarını içeren dış politikası), Birlik dış politikası (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, ODGP, ve ikinci 'sütun') ve üye devletlerin her birinin bağımsız dış politikaları olmak üzere üç değişik koldan oluşan bir sistem olarak"²⁰ görmeliyiz.

Detaya inecek olursak, Brian White Avrupa dış politikası kavramını incelemenin güç olduğunu çünkü ulusal dış politikalardan farklı olarak Avrupa dış politikasının, analizin hem öznesi hem de nesnesi olarak kabul edildiğini vurgulamıştır.²¹ Bu sözlerden kastı, Avrupa dış politika sisteminin geleneksel devlet-merkezci teorilerle açıklanamayacağıdır. White, Roy Ginsberg'in tanımıyla²² bağdaşacak biçimde, Avrupa dış politikasının en az iki değişik dış politika sahasında faaliyet gösterdiğini söylemiştir: bu sahalardan birincisi içerik, ikincisi ise etkinlikleri ilgilendirmektedir. AB'yi belirgin bir kimliği olan sıradışı uluslararası bir oyuncu olarak kabul eden White, Avrupa dış politikasının en az üç değişik faaliyet alanı²³ olduğunu savun-

19 Smith, Karen. (2003). "Understanding the European Foreign Policy System". *Contemporary European History*, 12(2). s. 239-254.

20 White, Brian. (2001). *Understanding European Foreign Policy*. Houndmills: Palgrave. s. 39-41.

21 White, Brian. (2003). "Foreign Policy Analysis and European Foreign Policy". *FORNET Working Group: Theories and Approaches to the CFSP*. London School of Economics.

22 Roy Ginsberg, Avrupa dış politikasını Avrupa Topluluğu'nun (ve AB'nin) uluslararası siyasetteki belirgin sivil faaliyetlerini, politikalarını, tutumlarını, ilişkilerini, bağlılıklarını ve seçimlerini içeren evren olarak tanımlamıştır.

23 Aynı eser.

maktadır. White'a göre bu faaliyetlerden birincisi Avrupa dış politikasının siyasi boyutuyla doğrudan ilgili olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikasıdır.

Bir adım daha öteye gidecek olursak, Brian White Avrupa dış politikasına dair iki karşıt yaklaşım tespit etmiştir; birinci yaklaşımda Avrupa Birliği herhangi bir aktör olarak görülmekte ikinci yaklaşımda ise Avrupa Birliği'nin tekil rolü vurgulanmaktadır.²⁴ White bu iki yaklaşıma da katılmayarak "AB'nin dünya siyasetinde tekil ve birleşik olmayan bir aktör olarak yer aldığı"²⁵ savunmaktadır. Son olarak, White "Avrupa Dış Politikası (European Foreign Policy, EFP²⁶) AB üyelerinin dış politikalarının toplamından bahsederken kullanacağımız bir kısaltma değildir. Ya da yalnızca AT veya AB dış politikası anlamına gelmemektedir. EFP tüm bunları kapsayan ama herhangi biri üzerinde özellikle odaklanmanın ötesine geçen bir kavramdır"²⁷ demiştir.

Diğer yandan, Jordi Vaquer i Fanés'in altını çizdiği gibi, Avrupa dış politikası "[...] bir uluslararası ilişkiler sistemi, ulusal aktörlerin kısmen ortak kısmen ise ayrı uluslararası faaliyetlerde buldukları toplu bir kurumdur".²⁸ Yazar ayrıca, Avrupa dış politikasının paralel yapılardan oluştuğunu vurgulamaktadır: "Ulusal Dış Politikalar, EPC/ODGP ve AT'nin dış ilişkileri".²⁹ Dolayısıyla, Avrupa dış politikasını inceleyen sadece üye ülkelerin dış politikalarını dikkate almak ya da ortak dış politika kavramını yalnızca tüm üyeleri bağlayan normlar ve kurallar bütünü olarak kabul etmek yeterli olmayacaktır.

Avrupa dış politika sistemine değinirken sıklıkla kullanılan bir başka terim ise Avrupalılışmadır. Avrupalılışma, "Avrupa Birliği tarafından tanımlanan ve Birliğin kararlarına yansıtılarak konsolidasyonu sağlandıktan sonra üye ülkelerin dili, kimliği, siyasi yapıları ve kamu politikalarının arkasında yatan anlayışa oturtulan resmi ve gayriresmi kurallar, uygulamalar, siyasa paradigmaları, yöntemler, 'iş yapma biçimleri' ve paylaşılan değerler ve normları"³⁰ içeren süreç olarak tanımlanır. Avrupalılışma sürecini küreselleşmenin bölgesel bir yansıması olarak gören Kevin Featherstone, Avrupalılışmanın, AB'nin yaptırımlarının, genel anlayışının ve normlarının ulusal politikalara Avrupalı ve ulusal politika ayırımına gereksinim kalmayacak derecede nüfuz ettiği bir dönüşüm olarak tanımlanabileceğini

24 Aynı eser.

25 Aynı eser.

26 Brian White'in makalelerinde EFP kısaltması Avrupa Dış Politikası (European Foreign Policy) anlamına gelmektedir.

27 White, Brian. (2003). "Foreign Policy Analysis and European Foreign Policy". *FORNET Working Group: Theories and Approaches to the CFSP*. London School of Economics.

28 Vaquer i Fanés, Jordi. (2001) "Europeanisation and Foreign Policy". *Observatori de Política Exterior Europea*. European Studies University, Institute of the Autonomous University of Barcelona. s. 1.

29 Aynı eser, s. 1.

30 Aynı eser, s. 1.

savunmuştur.³¹ Bir başka deyişle, Avrupalılaşıma, değişik alanlardaki ulusal politikaların Avrupa sistemine dahil edilmesi ve bu politikaların Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan ilkelere göre yeniden şekillendirilmesi sürecini ifade etmektedir. Dış politikanın Avrupalılaşması, AB'ye entegrasyon esnasında üye ülkelerin Avrupa'nın genel ilke ve kurallarına uyum süreçlerinin bir parçası olarak ulusal dış politikalarının uyarlanması olarak da görülebilir.

Bunlarla birlikte, Avrupa dış politika sistemi kusursuz değildir. AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasını şekillendirirken yüzleşmesi gereken en önemli zorluklardan biri üye ülkelerin ulusal politikalarının ve belirli alanlarındaki anlaşmazlıkların ortak dış ve güvenlik politikasına yansıtılması olmuştur. Aslında, Karen Smith, AB'nin uluslararası alanda hatırı sayılır bir varlığı olmasına rağmen diğer oyunculara kıyasla bu varlığını emelleri doğrultusunda hareket edebilme yeteneğine çevirmekte güçlük çektiğini savunmuştur.³² Smith AB'nin acele tepki verilmesi gereken kriz durumlarında bütüncül ve etkin bir şekilde hareket etme güçlüğünü örneklendirmektedir. Ancak, AB dış politika sistemini her koşulda başarısız olarak nitelendirmek doğru olmaz. Smith'e göre, AB'nin dış politika faaliyetleri ulusal çıkarlara hizmet etmektense içinde bulunduğu ortamı şekillendirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, amacına ulaşmak için AB, diğer uluslararası oyuncularla ortaklaşa hareket etmekten sivil yöntemlere odaklanmaya kadar uzanan özgün dış politika ilkeleri uygulamaktadır.

2004 yılındaki genişlemeden sonra Avrupa dış politikası daha da önem kazanmıştır. Avrupa dış politika sisteminin içeriği ve sınırlarını resmileştirme yönündeki talepler AB üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştur. Avrupa dış politikasının bir devlet olmaksızın varolan ve 27 değişik üyenin oluşturduğu bir dış politika olması ise durumu iyice karmaşık hale getirmektedir. Dolayısıyla, Avrupalılaşıma süreci bir yandan kurumsal bir yapı olan Avrupa Birliği'ne ait dış politika eğilimlerini içeren, diğer yandan da çeşitli ulusal politikalarla yan yana yürütülmesi gereken iki yönlü bir süreçtir. Sonuç olarak, üye ülkelerin sayısı ile orantılı siyasa alanlarını ayırt etmek ve üye ve/veya aday ülkelerin önceliklerini belirlemek gerekmektedir.

31 Featherstone, Kevin. (1998) "Europeanization and the Centre Periphery: The Case of Greece in the 1990s". *Southeastern Society and Politics*, 3(1). s. 23-39.

32 Smith, Karen. (2003). "The European Union: A Distinctive Actor in International Relations". *Brown Journal of World Affairs*, 9(2). s. 103-112.

2.2. TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASINDA AVRUPALILAŞMA SÜRECİNE GENEL BAKIŞ

Bir çok üye ülke Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Birliğin gelecekteki sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşıdığını düşünmektedir. Ortak dış politika inşasının önündeki engellerden biri aday ülkelerin entegrasyonu ve onların ulusal politikalarının Avrupa dış politika sistemine nasıl uyarlanacağıdır. Özellikle Türkiye gibi bölgesindeki belli başlı sorunlara ilişkin hassasiyetleri olan aday ülkelerin dış politika konularında ortak bir duruş benimsemesi oldukça zor olacaktır. Ancak, sorumuz hala geçerlidir: Türkiye'nin dış politikası gerçekten de Maastricht Antlaşması'nı takiben ODGP adını alan AB dış politika sisteminden ayırmakta mıdır? Yoksa belirtildiği gibi AB tam üyelik ihtimali Türkiye'nin dış politika önceliklerini değiştirmiş midir?

Bir aday ülke olan Türkiye'de ODGP ile ilgili çeşitli konular kamuoyunda sıklıkla tartışılmıştır. Kuşkusuz, Avrupa ve Türkiye'nin izlediği dış politikanın ortak bir zeminde birleşmesi için bir çok alanda uzlaşmaya gitmek gerekmektedir. Charles Grant tarafından kaleme alınan "Türkiye AB'ye bir kaç yumruk daha attı (Turkey offers EU more punch)" isimli makalede belirtildiği gibi, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine karşı çıkanlar, Türkiye'nin "AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın bütünlüğünü bozacağını"³³ savunurlar. Türkiye'nin "uluslararası ilişkilerde ihtilaflı konularda keskin görüşleri olan"³⁴ bir ülke olarak ulusal çıkarlarının söz konusu olduğu noktalarda uzlaşmaya yanaşmayacağı ve AB içinde kısmen rahatsızlığa ve sürtüşmeye neden olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin dış politikasını Avrupa sistemine eklemlenmenin son derece zor olacağı sıklıkla vurgulanmaktadır.

Her ne kadar Türkiye'nin geleneksel Avrupa dış politika anlayışının dışında kaldığı savunusu ve Türkiye dış politikasının ABD'ye yakınlığı konusundaki kaygıların yoğunluğu resmi belgelere, örneğin Avrupa Komisyonu Çalışma Raporu (Commission Staff Working Document), yansımış olsa da, Türkiye dış politikasının Avrupalılaştırma sürecine başladığı ve bu doğrultuda bir çok adımın çoktan atılmış olduğuna dair göstergeler de vardır. Türkiye'nin iç ve dış politikası ciddi bir dönüşümden geçmektedir ve bu dönüşümü büyük ölçüde AB üyeliği hedefi tetiklemektedir.³⁵ Ayrıca, "Türkiye'nin sorunlu bölgelere yakınlığı ve bağları"³⁶ sayesinde Avrupa Birliği'nin de bu bölgelerde etkili olma fırsatı olacağından, Türkiye'nin coğrafi konumu bir avantaj olarak da görülmektedir. Türkiye'yi de içine alan bir Avrupa Birliği'nin

33 Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu. *Türkiye'nin Üyelik Perspektifinin Doğurduğu Konular*, Komisyon Çalışma Raporu (Commission Staff Working Document), COM(2004) 656 final. Not 3.

34 Grant, Charles. (2005) "Turkey offers EU more punch". *European Voice*. s. 1.

35 Kirişçi, Kemal. *Between Europe and the Middle East: The Transformation of Turkish Policy*. Middle East Review of International Affairs: Mart, 2004. Vol. 8, No. 1. s. 1.

36 Grant, Charles. (2005) "Turkey offers EU more punch". s. 1.

bölgeye güvenlik ihraç edeceği ve bölgesel sorunlara çözüm getireceği³⁷ tartışılmaktadır. AB ve Türkiye arasında işbirliği olanakları sunan bölgeler arasında Arap Orta Doğu, Balkanlar, Kafkasya, İran, Irak, Suriye ve Orta Asya ön plana çıkmaktadır. Hatta, Nathalie Tocci ve Michael Emerson, “Köprübaşı ve Mızrak Ucu olarak Türkiye: AB ve Türk Dış Politikasını Birleştirmek” adlı makalelerinde Türkiye’nin Avrupa çıkarları için hem köprübaşı hem de öncü işlevi gördüğünü savunmuşlardır.

Tocci ve Emerson, Türkiye’nin üyeliği sayesinde AB’nin Orta Doğu, Balkanlar, Kafkasya ve Akdeniz’e yönelik politikalarının inandırıcılığını arttırması için gereken yapısal değişikliği gerçekleştirme imkanı bulacağını vurgulamıştır.³⁸

Türkiye’nin AB politikalarına uyumu en son yayımlanan Avrupa Komisyonu İlerleme Raporunda da açıkça ortaya konmuştur. 2008 yılında yayınlanan ilerleme raporu Türkiye’nin Kıbrıs’ta kapsamlı bir çözüm için çalışmalarına devam ettiği, Türkiye ve Yunanistan’ın ikili ilişkileri iyileştirme çabalarını sürdürdükleri ve Türkiye’nin diğer aday ülkeler ve komşu AB üye ülkeleri ile ikili ilişkilerini de olumlu yönde geliştirdiğini belirtmiştir. ODGP konusunda ise Türkiye ve AB arasında Orta Doğu ve Kafkasya gibi sorunlu bölgelere ilişkin meseleler de dahil olmak üzere ODGP’nin konu alanlarında yakınlaşma görüldüğü vurgulanmıştır.

Bu konulara ilişkin olarak öncelikle, Türkiye İran’ın nükleer kapasitesini geliştirilmesi konusunda AB ve ABD ile aynı görüşe sahiptir. Bülent Aras ve Rabia Karakaya makalelerinde Türkiye’nin İran ve Suriye’ye yönelik politikalarında son yıllarda geçmişe göre daha olumlu bir havanın estiğini belirtmişlerdir.³⁹ Yazarlar bu değişimin AB’ye uyum sürecinden ve bölgesel düzeyde güvenleştirmenin sona ermesine müsait bir ortam oluşmasından kaynaklandığını savunmuşlardır.⁴⁰ Orta Doğu’ya yönelik yeni politika çizgisine ilişkin Aras ve Karakaya, Türkiye’nin İran’la sorunlarını azaltmayı ve bölgede siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirerek barış ve istikrarı arttırmayı hedeflediğini söylemişlerdir.⁴¹ Tahran ve Ankara arasında artan iletişimin ve nükleer kapasite konusunda Türkiye’nin üstlendiği arabuluculuk görevinin⁴² Türkiye’nin İran konusunda AB’ye yakın bir politika çizgisi benimsediği algısını doğruladığı düşünülebilir. Bununla beraber, Türkiye’nin rolü, 2006 yılında

37 Kirişçi, Kemal. (2004). “Between Europe and the Middle East: The Transformation of Turkish Policy”. *Middle East Review of International Affairs*, 8(1). s. 1.

38 Tocci, Nathalie ve Michael Emerson. “Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy”. *EU-Turkey Working Paper*, No.1: Ağustos, 2004.

39 Aras, Bülent, ve Rabia Karakaya Polat. (2008) “From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey’s Relations with Syria and Iran”. *Security Dialogue*, 39. s. 495-515.

40 Aynı eser, s. 496.

41 Aynı eser, s. 507.

42 Türkiye son dönemde İran ve BM Güvenlik Konseyi üyeleri ve Almanya arasında nükleer kapasite gelişimi konusunda diyalog ortamı oluşturma görevini üstlenmiştir.

eski Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün teşvikiyle İran'a resmi bir ziyaret yapan Javier Solana'nın İran'ı nükleer silahlar konusunda daha ılımlı bir politika izlemeye ikna etme çabalarıyla daha belirgin hale gelmiştir.⁴³

Türkiye'nin Balkanlara yönelik politikası uzun süredir AB dış politikası ile uyum göstermektedir. Bosna, Kosova ve Afganistan'daki NATO-AB ortak barış gücüne Türkiye'nin askeri destek vermesi, Türkiye'nin Balkanlar'da AB ile ortak yürüttüğü çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. Erdal Tatlı'ya göre NATO ve diğer Avrupalı oluşumlar çerçevesinde ve özellikle Soğuk Savaş sırasında olmak üzere "Türkiye her zaman Avrupa'nın savunma gücüne katkıda bulunmuştur."⁴⁴ Tatlı ayrıca Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasında bile AB'nin yönettiği askeri operasyonlara gerek öncü devletlerden biri olarak katıldığını gerekse Balkanlar'daki barış gücü operasyonlarında olduğu gibi ciddi sayıda askeri birlik gönderdiğini belirtmiştir.⁴⁵ Bununla beraber, Charles Grant'ın dediği gibi Türkiye'nin hem büyüklüğü hem de kalitesi açısından güçlü bir orduya sahip olmasının Avrupa'nın ortak savunma politikası geliştirme çabalarını güçlendirmesi beklenmektedir.⁴⁶

Irak konusunda ise en önemli gelişme ABD'ye Irak operasyonu öncesinde Türkiye'deki askeri üslerini kullanma izni verecek önerenin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından geri çevrilmesi olmuştur. Bu karar, Türkiye'nin Avrupa Birliği içerisinde ABD'nin çıkarlarının temsilcisi olacağı ve uzun yıllardır müttefiki olan ABD'den aykırı hareket edemeyeceği iddialarına bir karşılık olarak görülebilir. Her ne kadar Türkiye'nin AB ile karşılaştırıldığında ABD'ye daha yakın durduğuna dair genel bir kanı olsa da Irak gibi hassas konularda Türkiye, ABD politikalarının karşısında ve AB'nin yanında yer almıştır. Bu durum, birtakım AB üye ülkelerinin ABD'ye Türkiye'ye kıyasla daha yakın durarak, Irak'a askeri birlikler gönderdiği düşünüldüğünde daha da göze çarpmaktadır. Esasen, AB üye ülkelerinin Irak konusunda bölündüğü söylenebilir. İngiltere, İtalya ve İspanya ABD'nin önderlik ettiği koalisyon güçlerine katılarak Irak'a askeri operasyon düzenlerken, Fransa ve Almanya ABD'nin Irak savaşına karşı işbirliklerini güçlendirmeye söz vermiştir.⁴⁷ Ayrıca, Türkiye kamuoyunun TBMM'nin Irak'a birlik göndermeme konusundaki kararını⁴⁸ desteklemesi kararın yalnızca siyasi iradenin ürünü olmadığını aynı zamanda halkın onayını da yansıttığının ispatıdır.

43 Aras, Bülent, ve Rabia Karakaya Polat. (2008) "From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey's Relations with Syria and Iran". *Security Dialogue*, 39. s. 495-515.

44 Tatlı, Erdal. (2008) "Turkey turns cold to European defense: Implications for Western security". *The Washington Institute for Near East Policy*, Policy Watch 1376.

45 Aynı eser.

46 Grant, Charles. (2005) "Turkey offers EU more punch". *European Voice*, s. 2.

47 Ocak 2003'te düzenledikleri ortak basın toplantısında zamanın başkanları Jacques Chirac ve Gerhard Schröder ABD'nin Irak operasyonu öncesinde NATO bünyesinde askeri hareket hazırlığı çalışmaları için bir ittifak oluşturmaya karşı olduklarını bildirmişlerdir. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2683409.stm>.

48 1 Mart 2003'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Türkiye'nin Irak'a asker göndermesini sağlayacak resmi izni vermeyi reddetmiştir.

Avrupa Birliği'nin kurucu ilkelerinden ve üyelik müzakerelerinin temel maddelerinden biri hiçbir sınır sorununun Birliğe taşınmamasıdır. Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği bu kuralı ihlal etmiş ve Birliğin kurucu ilkelerinden biri gözardı edilmiş olsa da, Türkiye bu ilkeyi gözetmek yönündeki çabalarına uzun bir süredir hız vermiştir. 1999 yılındaki depremden sonra Türkiye ve Yunanistan arasında bir yakınlaşma dönemi başlamış ve Yunanistan, Türkiye ve AB arasındaki yakın ilişkilere destek vererek Helsinki zirvesinde Türkiye'nin adaylığını veto etme kararından vazgeçmiştir. Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde normalleşme sürecine girilmesi turizm, ticaret, organize suçlar gibi siyasi açıdan düşük öneme sahip onlarca konuda ikili anlaşmaların imzalanmasına ve Karadeniz ile Güneydoğu Avrupa bölgelerinde ikili ve çoktarafli işbirliği girişimlerine önayak olmuştur. Ayrıca, Türkiye ve Yunanistan enerji ve ulaşım gibi konularda da yakın işbirliği içine girmiş ve Yunanistan Türkiye'nin bölgedeki boru hatlarını geliştirerek bir enerji koridoru olma hedefine tam destek vermiştir.

Türkiye'nin dış politika öncelikleri ve AB'nin öncelikleri birbirlerine yaklaşmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiyeli politikacı ve bürokratların izlediği diplomasi tarzı da Avrupalılaştırmıştır. Michael Emerson ve Natalie Tocci'ye göre "... geçmişte Türk dış politikası askeri güvenlik ve güçler dengesi politikalarının önemini vurgularken, son zamanlarda gittikçe artarak hukuk, ekonomi ve diplomasi gibi sivil araçları tercih etmekte ve amaçlarına hizmet etmesi için çoktarafli ortamları kullanmaktadır."⁴⁹ Bir başka deyişle, Türk dış politikası son yıllarda uluslararası sistem ve antlaşmalara karşı tavrını olumlu yönde değiştirmiş ve dış politika sorunlarına yaklaşımında AB norm ve değerlerine daha da yakınlaşmıştır.

Türkiye-AB ilişkileri bilindiğinden daha uzun bir geçmişe sahiptir. 1963'ten başlayarak AB, AB üye ülkeleri ve Türkiye arasında gözle görünür bir işbirliği ve ortaklık ilişkisi oluşmuştur. Bu yakınlaşma trendi, Türkiye'nin siyasa çizgisinin Avrupa'ya zaman içinde uyum sağladığına ve raporun önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi uyuma ilişkin göstergelerin geçmişe oranla günümüzde daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Türkiye'nin Avrupa dış politikasının dinamiklerini değiştireceği yönündeki tartışmalara rağmen AB aynı zamanda Türkiye'nin bölgede bir müttefik olarak değerli olduğunun ve küresel bir aktör olma doğrultusunda ilerlediğinin bilincindedir. Çoğu Avrupalı liderin zihninde halen Türkiye'nin Avrupa'dan uzak olduğuna dair bir kanı olsa da, Türkiye'nin komşu bölgelerine yönelik çabaları AB üyelerinin dış politika ve güvenlik konularındaki duruşlarına giderek uyum sağladığını göstermektedir.

49 Tocci, Nathalie ve Michael Emerson. (2004) "Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy". CEPS EU-Turkey Working Papers, 1. s.33

2.3. TÜRKİYE NEREYE AİT? TÜRKİYE’NİN BM GENEL KURULUNDAKİ OY KULLANMA EĞİLİMİ

Sayısal verilere bakıldığında (Bknz. Tablo 3) 15 üyeli AB’nin, BM Genel Kurulunda dikkate alınacak düzeyde bir uyum içinde oy kullanmakta olduğunu görmek mümkündür. Yeni kabul edilen üyeler ile birlikte AB’nin üye sayısı 27’ye çıkınca bu uyumun devam etmeyeceği yönünde olumsuz görüşler sıkça dile getirilmiştir.⁵⁰ Ancak, AB’nin doğuya doğru genişlemesini inceleyen akademik çalışmalar olumsuz beklentilerin tersini ortaya koymaktadır.⁵¹ Aynı karamsarlık şimdilerde Türkiye’ye karşı yöneltilse de asıl soru bu karamsarlığın Türkiye’nin tam üyeliği sonrasında devam edip etmeyeceğidir. Bu raporun önceki bölümlerinde Türkiye dış politikası ile AB dış politikası arasında gelişmekte olan uyuma yer verilmişti. Komisyon Çalışma Raporu (2004) 1990’lardan beri Türkiye dış politikasının AB ile uyum sürecine girdiğini belirtirken, Türkiye’nin bazı güvenlik ve dış politika konularında AB politikalarını izlemekte hala tereddüt ettiğini de eklemektedir:

AB ve Türkiye arasındaki siyasi iletişim ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası alanında işbirliği 1990’ların ortasından bugüne evrilmiştir. Sağlanan iletişim sayesinde ODGP konularında AB ve Türkiye’nin yaklaşımları ciddi ölçüde uyumlu hale gelmiştir. Türkiye’nin AB’nin kararlarına, ortak duruş ve hareketlerine ve diğer ODGP kararlarına uyum sağlamış olması Türkiye ve AB arasındaki görüş birliğinin boyutunu ortaya koymaktadır. Ancak, Türkiye’nin performansı genel olarak tatmin edici olsa da diğer aday ya da ortaklık statüsü taşıyan ülkelere kıyasla çok daha az AB kararlarına uyum sağlamıştır.

... Türkiye, dış politika ve güvenlik hassasiyetlerine değinen, özellikle komşularını (Irak, Kafkaslar, vs.), insan hakları ve ulusal bir tutuma sahip olduğu, Müslüman ülkelerdeki gelişmeleri ilgilendiren konularda AB/AT politikalarını takip etmek konusunda tereddüt etmektedir.⁵²

Yukarıda Komisyonun yayımladığı belgeden alıntılanan bölümde Türkiye’nin AB ile ilişkilerinde yaşanan gelişmelere açıkça değinilirken ilerlemenin devam etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Alıntıda özetlendiği gibi Türkiye gerek hayati önem taşıyan konularda gerekse insan hakları gibi iç dinamikleri etkileyebilecek konularda AB ile aynı doğrultuda hareket etmekte tereddüt etmektedir.

Türkiye’nin belirli konularda AB’nin duruşundan uzaklaşmasının nedenleri çalışmanın bu bölümünde detaylıca incelenmektedir. Bazı konularda Türkiye’nin AB’ye uymayı reddetmesinin belirli nedenleri vardır; öte yandan, Türkiye’nin genel oy

50 Johansson-Nogués, Elisabeth. (2004). “The Fifteen and the Accession States in the Un General Assembly: What Future for European Foreign Policy in the Coming Together of the “Old” and the “New” Europe?” *European Foreign Affairs Review*, 9. s.75-76.

51 Aynı eser.

52 Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu. *Türkiye’nin Üyelik Perspektifinin Doğurduğu Konular*, Komisyon Çalışma Raporu (Commission Staff Working Document), COM(2004) 656 final. Not 3.

kullanma davranışıyla ilişkili daha genel nedenler de gözlemlenmektedir. Birincisi, Türkiye henüz AB üyesi olmadığı için Konsey toplantılarına katılamamaktadır. AB Dışişleri Bakanlar Konseyi ve Siyasal ve Güvenlik Komitesi⁵³ toplantılarına AB üyesi olmayan devletlerin temsilcileri katılamamaktadır. Bu nedenle Türkiye düşünce ve kaygılarını dile getirme imkanını bulamamaktadır.

İkinci neden ise AB'nin Türkiye'nin üyeliğine olan yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Türkiye 1999'da gerçekleşen Helsinki zirvesinde adaylık statüsüne sahip olmasına rağmen tam üyeliğe geçiş sürecini iniş ve çıkışlarla dolu yaşamaktadır. Üyelik müzakereleri resmi olarak 3 Ekim 2005'te başlamıştır ancak Kıbrıs sorunu çıkmaza girdiğinde Avrupa Komisyonu'nun önerisi ile müzakerelere kısmen ara verilmiştir. Kıbrıs sorunu müzakerelerin önündeki en önemli engellerden biridir. AB, Türkiye'den liman ve havaalanlarını Kıbrıs'tan gelen gemi ve uçaklara açmasını talep etmekte, Türkiye ise adada Kıbrıslı Türkleri de kapsayan bir çözüm bulunana dek Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımama ilkesini korumak adına AB'nin talebini reddetmektedir.

Şu ana kadar sekiz başlık müzakerelere açılmıştır. Hırvatistan'ın⁵⁴ müzakere süreci ile karşılaştırıldığında ve her iki ülkenin de Ekim 2005'te resmi müzakerelere başladıkları düşünüldüğünde, Türkiye'nin oldukça yavaş ilerlediği görülmektedir. Türkiye'nin iç politikasındaki dalgalanmalar ve belirsizlikler kuşkusuz bu sürecin yavaşlamasında rol oynamaktadır. Türkiye ayrıca Kürtlerin ve diğer azınlıkların haklarının iyileştirilmesi ve insan hakları ihlallerinin giderilmesi konusunda yeterince iyi bir performans sergileyememektedir. AB'nin kaygı duyduğu konulardan bir diğeri ise Türkiye'de ordunun 2007 yılından sonra rolünün artmış olmasıdır. Ayrıca, hükümet bugüne değin ifade özgürlüğü, azınlık hakları ve seçim yasası konularında AB müktesebatına uyum için gereken kanun ve kararnameleleri geçirmek konusunda isteksiz davranmıştır. Komisyon tarafından yayımlanan olağan raporlar reform sürecindeki bu yavaşlamaya özellikle dikkat çekmektedir.⁵⁵

Öte yandan, AB'nin Türkiye'deki reform sürecindeki yavaşlamada payı olmadığı söylenemez. Türkiye'ye üyelik sürecinin sonunda tam üye olacağı yönünde yeterli güvence henüz verilmemiştir. Tam tersine, uyum sürecinin ucu açık bir süreç olduğu defalarca vurgulanmıştır. Fransa ve Avusturya, Türkiye'nin tam üyeliği için referanduma gideceklerini ve diğer üye ülkeler de bu yolu denemeyi planladıklarını açıklamışlardır. Eurobarometre kamuoyu araştırmalarına göre Türkiye'nin tam üyeliği için AB içerisinde destek müzakerelerin başladığı yıl olan 2005'teki oranlara kıyasla 18 puan düşmüştür. AB'nin Türkiye'nin tam üyeliğine karşı şüpheli

53 Siyasal ve Güvenlik Komitesi Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Dış Politikası konularıyla ilgilenen sabit kurumlarından biridir.

54 Hırvatistan şimdiye kadar *acquis communautaire*'in 35 başlığın 18 tanesini açmıştır.

55 Daha detaylı bilgi için Komisyon tarafından yayımlanan Çalışma Raporlarına bakınız: Turkey 2007 Progress Report (Türkiye 2007 İlerleme Raporu). EN. Com. (2007) 663. 6.11.2007, Brüksel. Commission Staff Working Document (Komisyon Çalışma Raporu). Turkey 2008 Progress Report (Türkiye 2008 İlerleme Raporu). EN. Com. (2008) 674. 5.11.2008, Brüksel.

tutumu reform sürecinde gerilemeye neden olmakta ve Türkiye kamuoyunun AB'ye güvenini ve sürece olan desteğini törpülemektedir. Tüm bu gelişmeler, Türkiye'nin BM ve diğer uluslararası kuruluşlar bünyesinde AB ile uyumunu da etkilemektedir. Türkiye'nin AB ile toplam uyumunu ortaya koyan veriler (Bknz. Tablo 4 (Ek 1)) Türkiye'nin oyları ile AB'nin oyları arasındaki uyumun 1996-1998 yılları arasında azaldığını göstermektedir. Azalmanın kısmen o tarihlerde düzenlenen Lüksemburg zirvesinde Türkiye'nin adaylık başvurusunun reddedilmesine bağlı olarak meydana geldiği söylenebilir. O dönemde, üyelik sürecinin fiilen ertelenmesi Türkiye'nin AB'ye katılma motivasyonunu olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca, içerideki gelişmeler de Türkiye'nin AB'den uzaklaşmasına yol açmıştır. Yine aynı dönemde, Türkiye'de ordu ve hükümet arasındaki mücadeleden ordu güçlenerek çıkmış ve dolayısıyla güvenlik sorunları Türkiye dış politikasının önceliği haline gelmiştir.⁵⁶

Avrupa entegrasyonu kademeli ve karşılıklı etkileşime dayalı bir süreçtir.⁵⁷ Müzakereler sırasında AB'den gelen olumlu mesajlar söz konusu aday ülkenin iç dinamikleri kadar önemlidir. Aday ülkelerin AB'ye uyum süreciyle ilgili çeşitli teoriler geliştirilmiş olsa da aday ülkeye açık ve güvenilir bir üyelik çerçevesi sunulduğu durumlarda AB'nin etkisinin daha güçlü olduğuna dair genel bir kanı vardır.⁵⁸ Bununla birlikte, aday ülkeler tam üye olduktan sonra bile çeşitli yerel, coğrafi, kültürel ve uluslararası kaygılardan dolayı BM Genel Kurulunda AB'nin ortak duruşunun dışında hareket etmeyi sürdürmüşlerdir. Fransa ve İngiltere bu ülkelere örnek gösterilebilir. Kuşkusuz, AB'nin genişlemesi sürdükçe görüş birliğine varmak daha da güçleşecektir; öte yandan, bu çalışma resmin gelecekte çok da olumsuz olmayacağını göstermektedir.

Türkiye'nin genel oy kullanma davranışı gözönüne alındığında Türkiye ve AB üye ülkeleri arasında tam uyum söz konusu değildir; fakat Türkiye'nin AB duruşuna yaklaşma gayreti kayda değerdir. Ampirik araştırmamızın üç konuya (insan hakları, güvenlik meseleleri, Orta Doğu sorunu) odaklandığını düşünürsek bu üç alanda Türkiye'nin pozisyonunu ve ayrışma nedenlerini incelemek anlamlı olacaktır.

2.3.1. İNSAN HAKLARI

Türkiye, 1923'te Cumhuriyet'in kuruluşundan beri Batılılaşma gayreti içinde olmuştur. Birleşmiş Milletler'in kurucu üyelerinden biridir. 1949 yılında Avrupa Konseyi üyesi olmuştur. 1952'de NATO'ya katılmıştır ve 1963'ten beri Avrupa Birliği ile ilişki

56 Aras, Bülent, ve Salih Bıçakçı, (2006). "Europe, Turkey and the Middle East: Is Harmonisation Possible?". *East European Quarterly*, XL(3).

57 Hix, Simon, ve Klaus H. Goetz. (2001). "European Integration and National Political Systems". *Europeanized Politics? European Integration and National Political Systems*. Londra: Frank Cass Publishers. Ayrıca bakınız, Robert Ladrech. (2001). "Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis". *Keele European Parties Research Unit, Working Paper*, 7.

58 Sedelmeier, Ulrich. (2006) "Europeanization in the New Member and Candidate Countries". *Living Reviews in European Governance*, 1(3): <http://www.livingreviews.org/lreg-2006-3>.

içerisindedir.⁵⁹ Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948), Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Yönelik Sözleşme (1954) gibi belli başlı uluslararası insan hakları beyannamelerinin ve antlaşmalarının altında imzası olan Türkiye'nin insan hakları sicili Cumhuriyet tarihi boyunca yaşanan siyasi gelişmelerden dolayı iniş ve çıkışlarla doludur.

AB adaylığı, Türkiye'nin insan hakları alanında gelişmesini sağlayan en önemli süreç olmuştur. 22 Haziran 1993'te AB üye devletleri tarafından kabul edilen Kopenhag Kriterleri AB üyesi olabilmek için gereken şartları açıkça ortaya koymaktadır:

Üyelik için aday ülkede istikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin, hukukun üstünlüğü ilkesinin, insan haklarına saygının, azınlık haklarının korunmasının, işlevsel bir pazar ekonomisinin yanı sıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile baş edebilme kapasitesinin var olması gerekmektedir. Üyelik ile, adayın siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına uymak dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneğine sahip olduğu varsayılmaktadır.⁶⁰

AB, Türkiye'nin adaylığını kabul etmek için 1999 yılındaki Helsinki zirvesine kadar beklemiş ve adaylık müzakereleri ancak 3 Ekim 2005 tarihinde, Türkiye reform sürecinde ciddi aşama kaydettikten sonra başlamıştır.⁶¹ AB üyelik hedefi Türkiye'de insan hakları alanındaki şartların iyileşmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

AB'nin Aralık 1999 kararından sonra Türkiye, BM insan hakları sözleşmelerini onaylama sürecini hızlandırmıştır (Bknz. Ek 2). Türkiye halihazırda 21 insan hakları sözleşmesinden 16 tanesini onaylamıştır. Bu sözleşmelerden 12 tanesi 1999 ile 2006 yılları arasında onaylanmıştır. Öte yandan, onayladığı uluslararası sözleşmelerin bazı kritik maddeleri üzerinde çekinceleri olmuştur. Türkiye 16 sözleşme ve protokolden 9 tanesini şartlı onaylamıştır. Özellikle azınlık haklarını ilgilendiren Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (UN Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR) ve eğitim haklarını ilgilendiren Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (UN Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR) belgelerine yönelik çekinceler Tablo 10'da gösterilen BM Genel Kurulunda insan hakları konusundaki oylamalarda AB görüş birliği noktasından uzakta oy kullanmasının arkasındaki temel nedeni oluşturmaktadır. Türkiye bu iki sözleşmeyi de 2003 yılında onaylamış ancak her ikisi için de şart koymuştur. Diğer yandan, bu sözleşmeleri şartlı onaylayan tek ülke Türkiye değildir.

59 Türkiye ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (European Economic Community, EEC) 12 Eylül 1963'te Ankara Ortaklık Antlaşmasını imzalamıştır.

60 Avrupa Birliği. Avrupa Konseyi. Başkanlığın Sonuçları. Avrupa Konseyi Kopenhag Zirvesi. 21-22 Haziran, 1993.

61 2004 yılında Avrupa Konseyi Türkiye'nin reform sürecinde kaydettiği önemli ilerlemeyi temel alarak 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile müzakereleri açmaya karar vermiştir. Avrupa Birliği. Avrupa Konseyi. Başkanlığın Sonuçları. Avrupa Konseyi Toplantısı. 17 Aralık 2004.

Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa (şartları Türkiye ile aynı madde olan 27. Maddeye koymuştur), İtalya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, İsveç ve İngiltere ICCPR'a şartlı tasdik veren AB üye ülkeleridir.

Türkiye'nin ICESCR'nin 13. Maddesinin 3. ve 4. Paragrafına ilişkin de çekinceleri vardır. Bu madde azınlıklara yönelik de olmak üzere eğitim hakkına değinmektedir:

3. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne-babaların ve uygulanması mümkünse vasi-lerin de, çocuklarını devlet tarafından kurulan okulların dışında varolan ama Devlet tarafından konulmuş veya onaylanmış standartların asgari şartlarına sahip bulunan okullara gönderme ve kendi inançlarına uygun bir biçimde çocuklarına dinsel ve ahlaki eğitim sağlama haklarına saygı gösterir.

4. Bu maddenin hiç bir hükmü, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen prensiplerin özel eğitim kurumlarında her zaman yerine getirilmesi ve özel eğitim kurumlarında verilen eğitimin Devlet tarafından gösterilen asgari standartlara uyması halleri saklı kalmak kaydıyla, kişilere ve kuruluşlara eğitim kurumları kurma ve yönetme serbes-tisi verecek şekilde yorumlanamaz.⁶²

Sözleşme metninin onaylanmasından sonra Türkiye şu çekinceyi eklemiştir: "Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşme'nin 13. Maddesinin (3). ve (4). Paragrafları hükümlerini, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3., 14. ve 42. Maddelerindeki hükümler çerçevesinde uygulama hakkını saklı tutar".

Türkiye, insan hakları örgütleri ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından yukarıdaki sözleşmeleri çekincesiz kabul etmediği için eleştirilmiştir.⁶³ Türkiye'yi ziyaret eden BM insan hakları müfettişleri ülkedeki insan hakları ihlalleri konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. İnsan hakları ve temel özgürlüklerin teşviki ve korunması için BM Özel Raportörü Martin Scheinin Türkiye'yi Şubat 2006'da ziyaret etmiş ve terörle mücadele politikaları ve insan hakları arasındaki dengenin kaygılandırıcı olduğunu ifade etmiştir: "Devletin terörle mücadele için uyguladığı bazı yöntemler insan hakları yönetmeliğini ihlal edecek birtakım sonuçlara yol açabilmektedir."⁶⁴ Türkiye'yi Ekim 2006'da ziyaret eden bir diğer BM elçisi de işkence ve keyfi gözaltı konusundaki yeni yasal düzenlemelerin terör suçları nedeniyle tutuklanan kişilere karşı uygulanmamasının kaygılandırıcı olduğunu iletmiştir.⁶⁵

Avrupa Komisyonu ilerleme raporları, Türkiye'yi eleştirirken aynı zamanda insan hakları alanında kaydettiği ilerlemenin de altını çizmektedir. Kasım 2006'da yayım-

62 Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Genel Konseyin 16 Aralık 1966 tarihli, 2200A (XXI)kodlu önergesi ile alınmış, imzaya açılmış, onaylanmış ve geçirilmiştir; 3 Ocak 1976 tarihinde 27. Madde uyarınca yürürlüğe konmuştur. http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_cescr.htm

63 International Helsinki Federation for Human Rights (IHF). (2006). "Turkey: Minority Policy of Systematic Negotiation".

64 Human Rights Watch World Report. (2007).

65 Aynı eser.

lanan ilerleme raporu Türkiye'nin temel haklar konusunda birkaç alanda önemli ölçüde iyileşme gerçekleştirdiğini ancak halen azınlıkların yaşadığı sorunlara çözüm geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶⁶ Genelde, Türkiye, Filistin halkı gibi mazlum toplulukların haklarını savunmada AB ile uyum sergilemektedir. Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'nin son zamanlarda yayımladığı bir rapora göre BM'de insan hakları oylamalarında dört grup öne çıkmaktadır. Türkiye geniş Avrupa kategorisine girmiştir; yani insan hakları konusunda AB ile aynı doğrultuda oy kullanan ülkeler arasında sınıflandırılmaktadır. Türkiye bu kategoride yer alan üç Müslüman ülkeden biridir.⁶⁷

Bununla beraber, Türkiye'nin insan hakları konusunda AB ile uyumu görece çok zayıftır ve bunun nedeni de ağırlıklı olarak Kürt sorunu ile ilgilidir. Türkiye'nin uluslararası sözleşmelerle ilgili çekinceleri bu uyumsuzluğu daha da öteye taşımaktadır. Türkiye, AB üyeliğinin içerideki sorunları barışçıl yöntemlerle çözmesine bağlı olduğunu bilmekte, AB ise Türkiye'de yaşayan Kürtlerin içinde buldukları duruma özel olarak önem vermektedir. Türkiye'nin bu alanda kaydettiği ilerleme Komisyonun yıllık değerlendirme raporlarına da yansımıştır.

Türkiye, Güneydoğu Anadolu'daki yerel siyaset krizinin patlak verdiği ve çatışmaların arttığı son iki yıl hariç tüm adaylık süreci boyunca Kürt nüfusunun vatandaşlık ve siyasi haklarını teslim etmek için ciddi adımlar atmıştır. Öncelikle uluslararası insan hakları sözleşmelerini onaylama sıklığını arttırmıştır (Bknz. Tablo 1 (Ek 2)). Türkiye'nin bu doğrultuda attığı en önemli adımlardan biri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) 1989 tarihli kararını tanımasıdır.⁶⁸ AİHM Türkiye'nin reform sürecinde, bir AB kurumu olmamasına rağmen, çok merkezi bir rol oynamıştır.⁶⁹ 2001 yılında Ulusal Programın kabulüyle birlikte Türkiye uyum sürecindeki en kapsamlı adımı atmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir çok uyum paketi geçirilmiş, böylelikle yasama ve yargı reformu gerçekleştirilmiş ve de yürütmenin yapısı değiştirilmiştir. Öte yandan, Türkiye'nin katetmesi gereken uzun bir yol olduğu tartışılmaz bir gerçektir. AB Yıllık İnsan Hakları Raporu (2007) geçmişte yapılan reformların olumlu sonuçlarını vurgularken, aynı zamanda sürecin geri döndürülemez ve sürdürülebilir olmasını sağlamanın tek yolunun reformların etkili bir biçimde hayata geçirilmeleri olduğunun altını çizmiştir.⁷⁰

66 Avrupa Birliği. Avrupa Komisyonu. Türkiye 2006 İlerleme Raporu. Komisyon Çalışma Raporu. COM (2006)649. Final. s.59.

67 Diğer iki ülke ise Bosna Hersek ve Afganistan'dır. Gowan, R. ve F. Brantner. (2008). "A Global Forum for Human Rights. An Audit of European Power at the UN. Policy Paper". European Council on Foreign Relations.

68 Arat, Zehra, ve Thomas Smith. (2007) "EU and Human Rights in Turkey: Political Freedom without Social Welfare". 48. International Studies Association Yıllık Konferansı'nda sunulmuştur, 28 Şubat- 4 Mart, s.10.

69 Aynı eser.

70 Avrupa Birliği. AB Yıllık İnsan Hakları Raporu. 2007. s. 65.

AB üyelik sürecinin Türkiye’de reformların sürekliliği için önemli bir motivasyon kaynağı olmasından dolayı gelecekte Türkiye’nin reformları gerçekleştirmedeki hızını iki tarafın da tam üyelik hedefine olan bağlılığı belirleyecektir. Türkiye’nin müzakerelerde ilerleme kaydettiği sürece AB ve BM ile uyumunun artacağını öngörmek mümkündür.

2.3.2. ORTA DOĞU MESELESİ

Türkiye’nin AB üyeliğinin yalnızca AB bölgesinde değil, Orta Doğu üzerinde de etkileri olacaktır. Türkiye’nin Orta Doğu’ya yönelik politikasındaki değişiklikler açıkça görülmektedir. Türkiye son yıllarda çok daha etkin bir dış politika izlemeye başlamış ve çatışmalarda arabulucu rolünü üstlenmiştir. Bu görece yeni ve etkin dış politika yaklaşımı çeşitli dış ve iç dinamiklerin ürünüdür. Türkiye son döneme kadar Orta Doğu ile ilişkilerinde, son zamanların aktif diplomatik çabalarıyla karşılaştırıldığında, oldukça pasif bir politika izlemiştir.⁷¹ Son birkaç yılda İran ve Suriye ile sorunlu ilişkilerini düzeltmiş,⁷² Körfez ülkeleri ile ticari ilişkiler kurmuş ve İslam Konferansı Örgütü gibi kuruluşlar ile işbirliği içinde bölgede tehdit oluşturan çatışmaların çözümünde etkin bir rol oynamıştır. Ayrıca, Arap dünyası ile ilişkilerini de büyük ölçüde iyileştirmiştir.⁷³

AB katılım süreci, şüphesiz ki Türkiye’nin Orta Doğu ile ilişkilerinin iyileşmesinde başlıca motivasyonlardan biridir. Türkiye’deki siyasi dinamikler Aralık 1999 Helsinki zirvesinde adaylık statüsünün elde edilmesinden itibaren değişmeye başlamıştır. Başlayan reform süreci ile yasal, ekonomik ve yapısal reformların geçirilmesinin yolu açılmış ve böylece dış politika oluşturma yöntemi değişmiştir. Bunların yanı sıra, AB uyum süreci Türkiye’nin güvenlik politikalarını gözden geçirmesine neden olmuş ve dış politika zeminini genişletmiştir. Üyelik müzakereleri başladığından beri Türkiye kamuoyu olumlu yönde evrilmiş ve çeşitli çıkar grupları ile sivil toplum kuruluşları gibi sivil aktörlerin yürüttüğü tartışmalara daha açık hale gelmiştir.⁷⁴ Bu süreçte resmi kurumlar dış politika kararlarını belirlemedeki tekellerini yitirmişlerdir. Gittikçe sayıları ve etkileri artan baskı grupları Türkiye içinde ve AB kurumları düzeyinde taleplerini dile getirmek konusunda son derece başarılı olmuşlardır.

BM’den edindiğimiz ampirik veriler Türkiye’nin Orta Doğu’ya yönelik sorunlara yaklaşımını giderek Avrupalılaştırdığını göstermektedir. Ayrıca, akademik araştır-

71 Larrabee, Stephen F. (2007). “Turkey Rediscovered the Middle East”. *Foreign Affairs*, 86(4).

72 Türkiye’nin Orta Doğu ile ilişkileri kısmen PKK yüzünden kısmen ise Türkiye ile bu konuda işbirliği içine girmeye yanaşmayan ülkelerin tutumu nedeniyle gergindi.

73 Aynı eser.

74 Özcan, Gencer. (2004). “Turkey’s Changing Neighbourhood Policy”. *FES Briefing Paper*. s. 6. Ayrıca bakınız, Diez, Thomas. (2005). “Turkey, the European Union and Security Complexes Revisited”. *Mediterranean Politics*, 10(2).

malar Türkiye'nin bölgede ABD politikalarını izlediğine yönelik genel kanının aksine çeşitli alanlarda AB'ye daha yakın olduğunu vurgulamaktadır.⁷⁵ Arap-İsrail sorununa yer veren Tablo 6'daki (Ek 1) verilere göre Türkiye 1990'ların ortasından beri, üye ülkeler ya da diğer aday ülkeler kadar olmasa da, açıkça AB'ye daha yakın durmuştur.

Türkiye uzun süredir BM'de ve diğer uluslararası platformlarda Filistin halkının lehine oy kullanarak ve özellikle mültecilere karşı yakınlığını resmi demeçlerle bildirerek, Filistinlileri desteklemiştir. Fakat bu destek ancak 1970'lerden sonra verilmiştir. Türkiye bu tarihe kadar Filistinlilerin özgür irade ve bağımsızlık hakkını vurgulamaktan çekinmiştir.⁷⁶

Türkiye'nin duruşu Arap-İsrail savaşında Arap devletlerinin mağlubiyetinden sonra gözle görülür biçimde değişmiştir. 1973 yılında yaşanan Arap-İsrail savaşından sonra 1974'te Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) BM'deki müzakerelere davet etme önerileri Genel Kurul'da sıklıkla dile getirilmiştir. Tüm bu öneriler tartışılırken Türkiye her seferinde FKÖ lehine oy vermiş ancak BM 242 No'lu kararında⁷⁷ oyunu belirtilen Arap devletleri ile ortak hareket etme ilkesini destekleyecek şekilde kullanmamıştır.⁷⁸ O dönemde Türkiye'nin bu tutumu Batılı devletlerin tutumundan belirgin bir biçimde ayrılmıştır, zira Batılı tüm devletler Filistin konusundaki kararları ya onaylamışlar ya da kararsız kalmışlardır. 1975'te siyonizmi ırkçılığın başka bir formu olarak tanımlayan kararı Türkiye onaylarken tüm Batılı ülkeler destek vermekten geri durmuşlardır.⁷⁹ Bu ayrışma noktasından itibaren Türkiye bağımsız bir Filistin politikası oluşturmuş ve her defasında Filistin'in özgür irade ve bağımsızlık hakkını savunacak doğrultuda oy kullanmıştır.⁸⁰

BM'de Filistin toplumu lehine oy kullanmasına rağmen Türkiye'nin FKÖ ile ilişkileri sorunsuz değildir. Türkiye FKÖ'yü Filistinlileri resmen temsil edebilecek tek kurum olarak tanımış ancak Ankara'da bir temsilcilik açmasına izin vermek için üç yıl beklemiştir. FKÖ Ankara temsilcilliği 1979 yılında kurulmuş ama FKÖ temsilcisi büyükelçilik ünvanı yerine elçi temsilcisi (chargé d'affaires) ünvanı ile tanınmıştır. Türkiye, bu dönemde İsrail, Batı ve Arap dünyası ile ilişkilerinde bir denge sağlamaya çalışmıştır. Aynı sebepten ötürü, İslam Konferansı Örgütü'ndeki ortaklarını memnun edebilmek için 1980'de resmi bir açıklama yaparak İsraili temsilcinin ünvanını

75 Aras, Bülent ve Salih Bıçakçı. (2006). "Europe, Turkey and the Middle East: Is Harmonisation Possible?". *East European Quarterly*, XL(3).

76 Aral, Berdal. (2004). "Fifty Years On: Turkey Voting Orientation at the UN General Assembly 1948-97". *Middle Eastern Studies*, 40(2). s. 141.

77 BM 242 no'lu kararı bölgede İsrail dahil her devletin varoluş hakkını saklı tutar.

78 Birleşmiş Milletler. Kamuya Açık Bilgiler Bölümü. *Yearbook of UN*. 1974. New York: 1974.

79 Aral, Berdal. (2004). "Fifty Years On: Turkey Voting Orientation at the UN General Assembly 1948-97". *Middle Eastern Studies*, 40(2). s. 142.

80 Aynı eser, s. 142.

elçilik katibi olarak değiştirmiştir. Türkiye, bu değişikliğin nedenini İsrail'in statüsünü emri vaki yaparak açıklamasına tepki olarak açıklamıştır.⁸¹

Bu siyasa çizgisi doğrultusunda Türkiye bağımsız Filistin devletini 1988'deki kuruluşunu⁸² takiben derhal tanımıştır. Türkiye, Filistinlilerin bağımsız bir devlet kurma hakkını tanıyan ilk Batılı devlet olmuştur. Türkiye ve AT'nin konuya ilişkin duruşları ancak 1980 yılında yayınlanan Venedik Deklarasyonu ile AT politikasının temel ilkeleri belirlendikten sonra yakınlaşmıştır. Venedik Deklarasyonu Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkını tanıırken BM'nin 242 ve 338 No'lu kararlarına göre İsrail'in de varoluş hakkını korumaktadır. Belge FKÖ'nün müzakerelere dahil edilmesi gereğini ve İsrail yerleşimlerinin kanunsuz ve barış sürecini engelleyen nitelikte olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, İsrail'in 1967'den beri sürdürmekte olduğu yerleşimleri durdurmasını talep etmektedir.⁸³ Deklarasyon ayrıca Arap-İsrail sorununu Orta Doğu bölgesinin istikrarını bozan bir sorun olarak tanımlamaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Venedik Deklarasyonu soruna ilişkin Türkiye'nin politikasına daha yakın durmuştur. Ancak yine de arada farklar vardır. O tarihte Türkiye Filistin toplumunun ulusal bağımsızlık hakkını tanıırken Venedik Deklarasyonu bu konuda geri durmuştur.

AT üye devletleri ve Türkiye'nin ayrıştığı noktalardan bir diğeri de barış girişimine SSCB'nin katılımına ilişkindir. Avrupalılar süreci genişletmek ve SSCB'yi katmak taraftarırken Türkiye aynı yönde görüş belirtmemiştir. Türkiye aynı zamanda, o tarihte, iç siyasetinde büyük bir güçlülük karşı karşıyadır. 1980'lerin başı Türkiye için sıkıntılı bir dönem olmuş, Eylül 1980'de bir askeri darbe yaşanmıştır. Bu karışıklık ve huzursuzluk esnasında Türkiye Arap dünyası ve Batı ile ilişkilerini de denge tutmaya çalışmaktadır. Bu nedenle, Türkiye AT'nin proaktif siyasetine dahil olmak istememiştir. AT aynı dönemde bir yol ayrımına gelerek Arap-İsrail sorununda arabulucu olarak görünürlüğünü arttırmak istemektedir. Türkiye ise her ne kadar Filistin toplumunun haklarını ön plana çıkarmak için başlatılan girişimleri desteklemek ve bölgede etkin bir rol oynamak istese de, iç siyasete yönelik kaygılardan ötürü İsrail ile ilişkilerini zedelememeyi⁸⁴ ve görünürlüğü daha az olan faaliyetleri seçmiştir.

Daha genel bir inceleme, tüm farklılıklara rağmen 1980'li yıllarda Türkiye'nin Avrupa ülkelerine ABD'ye göre daha yakın bir dış politika izlediğini ortaya koymaktadır.

81 Burada ayrıca İsrail'in 1980 Kudüs işgalinin ve Golan Tepeleri sorununun Türkiye'nin İsrail'le diplomatik ilişkilerini azaltma kararında etkili olduğunu belirtmek gerekir.

82 Birleşmiş Milletler. Kamuya Açık Bilgiler Bölümü. *Yearbook of UN*. 1974. New York: 1974.

83 Avrupa Birliği. Avrupa Konseyi. *Avrupa Konseyi'nin Orta Doğu Üzerine Venedik Deklarasyonu*, 13 Haziran 1980. Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.medeia.be/index.html?page=2&lang=en&doc=52>.

84 İsrail'in Türkiye için önemi Başbakan Turgut Özal'ın şu sözlerinde ortaya çıkmaktadır: "Gelecekteki olaylar için... bir pencere. Türkiye'nin Orta Doğu'daki sorunlarını çözebilmesi için ... o pencerenin açık olması gerekir". Bakınız Akyan, Mahmut B. (1993) "Palestinian Question in Turkish Foreign Policy from the 1950s to the 1990s". *International Journal of Middle East Studies*, 25(1), s. 103.

Öte yandan AT ve Türkiye, iyi niyetlerine ve soruna barışçıl bir çözüm geliştirme konusundaki yapıcılıklarına rağmen süreçte etkin rol oynamamışlardır. Venedik Deklarasyonu Avrupalı ülkelerin soruna ilişkin istikrarlı bir politikaya sahip olmalarını sağlamış fakat İsrail'in siyasi bir rol vermemesinden dolayı AB'nin etkisi sınırlı kalmıştır. Türkiye sorunun çözüme kavuşmasını hararetle desteklemektedir. Bu sayede sağlaması son derece zor olan bir dengeyi koruması yani İsrail ile diplomatik ve ekonomik ilişkileri yürütürken Arap ve İslam dünyası ile beraberliği sürdürmesi gerekmeyecektir.⁸⁵

Aslında, AB'nin Arap-İsrail sorununa yaklaşımının Türkiye'nin üyeliği ile değişeceğini öne sürmek hatalı olur. Mevcut durumda iki tarafın da benzer kaygıları olduğundan, politikaları 1990'lı yıllarda zaten giderek yakınlaşmıştır.

Her ne kadar Türkiye ve AB arasında devam eden ufak farklılıklar bulunsa da iki taraf da barışçıl bir çözümün şartları ve çözümü doğuracak yöntemler hakkında hemfikirdir.⁸⁶ 1991'deki Madrid konferansından beri Türkiye, İsrail ve Filistinli temsilciler ile sürekli iletişim halindedir. Ayrıca, bölgede her iki taraf ile ekonomik ilişkileri olan tek ülke Türkiye'dir. Şüphesiz, Türkiye'nin İsrail ve Filistin tarafından kabul gören tarafsız ve meşru yaklaşımı AB'nin politikalarını tamamlayıcı niteliktedir. Türkiye de AB de ikili ilişkilerini barış sürecinden ayrı tutmaya çalışmış ve bu çabalarında şu ana kadar başarılı olmuşlardır.

2.3.3 GÜVENLİK KONULARI

BM'deki güvenlik meseleleri silahsızlanma ve nükleer silahların sınırlandırılması konularını içerir. Birbirine bağlı bu iki konu BM'nin küresel barışı hedefleyen ve sorunları önlemeye yönelik çalışmalarında önemli rol oynamaktadır. AB, 2003 yılındaki Avrupa Konseyi Selanik Zirvesi'nde kitle imha silahlarına karşı bir deklarasyon imzalamıştır.⁸⁷ Birlik, kitle imha silahlarının çoğalmasını önleyici ve BM'nin silahsızlanma konularındaki çalışmalarını destekleyici pek çok girişime dahil olmuş ve olmaktadır. AB'nin çabaları varolan silahsızlanma sisteminin farklı platformlarda etkisini arttırmada başarılı olmuştur.⁸⁸ AB Güvenlik Stratejisi⁸⁹ kitle imha silahlarını barış ve güvenliğin karşısındaki en büyük tehditlerden biri olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi 58. BM Genel

85 Sayarı, Sabri. (1997). "Turkey and the Middle East in the 1990s". *Journal of Palestine Studies*, 26(3). s. 50.

86 Tocci, Nathalie ve Michael Emerson. "Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy". *CEPS EU-Turkey Working Paper*, No.1: Ağustos, 2004.

87 Portela, Clara. "The Role of the EU in Non-Proliferation of Nuclear Weapons: The way to Thessaloniki and Beyond". *Peace Research Institute Frankfurt Reports*, No. 65.

88 Aynı eser. Örnekler arasında Nükleer Silahsızlanma Antlaşmasının (Nuclear Non-Proliferation Treaty) süresiz uzatılması ve Kapsamlı Nükleer Silah Deneme Yasağı Antlaşmasının (Comprehensive Test Ban Treaty) yürürlüğe konması sayılabilir.

89 "Daha İyi bir Dünyada Daha Güvenli Bir Avrupa. Avrupa Güvenlik Stratejisi". Brüksel, 12 Aralık 2003.

Kurulunda AB adına verdiği demeçte kitle imha silahlarının çoğalmasını önlemenin AB'nin öncelikli olarak ele aldığı konulardan biri olduğunu ifade etmiştir.⁹⁰ Bu iki konunun önemi AB tarafından vurgulansa da diğer meselelere kıyasla bu alanda AB üyeleri arasındaki uyumun daha az olduğu görülmektedir (Bknz. Tablo 7 (Ek1)).

Türkiye ise söz konusu alanda Soğuk Savaş yıllarından bu yana kendini Batı bloğu ile aynı safta konumlandırmıştır. Bir NATO üyesi olarak Soğuk Savaş boyunca diğer NATO üyeleri ile aynı doğrultuda hareket etmiş ve Soğuk Savaş sonrasında da bu tutumunu devam ettirmiştir. Türkiye, Fransa, İngiltere, Malta, Kıbrıs ve İspanya'ya kıyasla bu alanda AB ortalamasına daha yakın oy kullanmaktadır (Bknz. Tablo 8 (Ek 1)).

Türkiye, NATO operasyonları ve misyonlarında etkin bir biçimde rol almaktadır. 60. BM Genel Kurulu toplantısındaki öncelikler belgesinde Türkiye, BM'nin güvenlik alanında zorluklarla mücadele etme yeteneğini arttırmak adına 60. Genel Kurul'da alınacak tüm kararları destekleyeceğini açıkça ortaya koymuştur:

“Devlet-dışı aktörler, terörist gruplar ve silahların çoğalmasını engelleme ve silahsızlanma yükümlülüklerini yerine getirmeyen ve nükleer silahsızlanma vaatlerini ve yükümlülüklerini erteleyen devletlerin tümü son kırk yıldır antlaşmalar sisteminin oluşturduğu hassas dengeyi tehdit etmektedir. Türkiye silahsızlanma ve silahların çoğalmasını engelleme gündemine yeni bir hayat kazandırmaya çalışan 60. Genel Kurulun tüm çabalarını desteklemeye devam edecektir.”⁹¹

Uzun yıllardır nükleer güce sahip olan Fransa ve İngiltere, nükleer silahların sınırlandırılması konusunda AB üye ülkelerinin geliştirdiği bütüncül politikayı desteklemede en sorunlu üye ülkeler olmuşlardır. 2005 yılında düzenlenen Nükleer Silahsızlanma Antlaşmasının (Nuclear Non-Proliferation Treaty, NPT)⁹² değerlendirme konferansında ABD ve kısmen Fransa'nın da yönlendirmesi sonucunda kayda değer adımlar atmak mümkün olmamıştır. Ana anlaşmazlık ABD'nin ve kısmen Fransa'nın 2000 NPT Değerlendirme Konferansı'nın sonuçlarını reddetmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır.⁹³ 2000 yılında alınan kararlar⁹⁴ ancak zor bir

90 Aynı eser, 23.

91 Birleşmiş Milletler. Türkiye Birleşmiş Milletler Kalıcı Temsilciliği. *Türkiye'nin Birleşmiş Milletler 60. Genel Kurulu için Öncelikleri*. Eylül 2005. Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.un.int/turkey/page31.html>.

92 Nükleer Silahsızlandırma Antlaşması (NPT) değerlendirme konferansı BM'nin merkezinde her beş yılda bir kez NPT'nin genel değerlendirmesini yapmak üzere gerçekleştirilir. NPT, 1968 yılına dayanmaktadır ve 189 imzaya sahiptir.

93 Müller, Harald. (2005). “A Treaty in Troubled Waters: Reflections on the Failed NPT Review Conference”. *International Spectator*. No.3.

94 Nükleer silahlara sahip devletler daha eşitlikçi ve dengeli bir antlaşmaya bağlıdır. Geri çevrilemezlik ilkesi, nükleer cephaneliğin ortadan kaldırılması ve taktik nükleer silahların azaltılması kararlaştırılmıştır. Daha fazla bilgi için bakınız: Kuppuswamy, Chamundeeswari. (2006). “Is the Nuclear Non-Proliferation Treaty Shaking at its Foundations? Stocktaking After the 2005 NPT Review Conference”. *Journal of Conflict and Security Law*, 11(1). Ayrıca, Müller, Harald. (2005). “A Treaty in Troubled Waters: Reflections on the Failed NPT Review Conference”. *International Spectator*, 3.

pazarlık sürecinden sonra ortaya çıkmış ve tatmin edici sonuçlar elde etmek her geçen yıl daha da güçleştiğinden orta yolun bulunması bile büyük bir başarı olarak kabul edilmiştir.⁹⁵ ABD, 2000 yılının tüm kararlarını sonuç raporundan çıkartmayı denemiştir.⁹⁶ AB konferansın başarılı geçmesi yönünde çok etkili olamamış ve AB üye ülkeleri arasındaki anlaşmazlıklar, özellikle Fransa ve İngiltere'nin yarattığı sorunlar, AB'nin bu konudaki istikrarlı duruşunu bozmuştur. Fransa, 2000 yılı kararlarına ilişkin ABD'den yana taraf olmuş, İngiltere de ABD'nin duruşuna taraf-tar bulmaya çalışmıştır.

O sene, Türkiye 7 farklı NATO üyesi ülke ile – Belçika, Kanada, Almanya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda ve Norveç – BM'de NPT'nin yürürlüğe konmasını hızlandıracak bir karar çıkartmak için çalışacak bir grup kurmuştur. Öngörülebilir gelecekte Türkiye'nin BM'deki silahsızlanma ve nükleer silahların sınırlandırılmasına yönelik çabaları destekler nitelikte bir tutum sergilemeye devam edeceğini söylemek mümkündür.

Türkiye'nin, AB'nin dış politika kararları ile %92'lik bir oranla aynı doğrultuda hareket ettiği düşünüldüğünde, dış politika konularında genelde ABD'den ziyade AB'den taraf olduğu görülmektedir.⁹⁷ Türkiye'nin AB'nin Güvenlik Stratejisine⁹⁸ daha yakın olduğu, Mart 2003'te TBMM'nin Amerikan birliklerinin Türkiye sınırlarından Irak'a geçmesine izin veren kararı veto etmesi ile ispatlanmıştır. Bu tutum AB'nin yumuşak güç yaklaşımıyla tam anlamıyla örtüşmektedir.

95 Kuppuswamy, Chamundeeswari. (2006). "Is the Nuclear Non-Proliferation Treaty Shaking at its Foundations? Stocktaking After the 2005 NPT Review Conference". *Journal of Conflict and Security Law*, 11(1).

96 Müller, Harald. (2005). "A Treaty in Troubled Waters: Reflections on the Failed NPT Review Conference". *International Spectator*. No.3.

97 Ülgen, Sinan. (2008). "Turkey's Role in Transatlantic Relations". *Euractive Analysis*.

98 "Daha İyi Bir Dünyada Daha Güvenli Bir Avrupa. Avrupa Güvenlik Stratejisi". Brüksel, 12 Aralık 2003.

Sonuç

Bu rapor, AB üye ülkelerinin dış politikaları ile Türkiye dış politikasının giderek yakınlaştığı ve AB'ye katılım sürecinin Türkiye dış politikasının dönüşümünü etkilediği hipotezi ile başladı. Avrupa dış politika sisteminin inşası ve aday ülkelerin bu sisteme uyumu henüz tartışılmakta olan bir konudur. Avrupa entegrasyonuna ilişkin kaynaklarda ağırlıklı olarak AB'nin iç yapıya olan etkisi irdelenmektedir. Dış politika bu anlamda daha az çalışılan bir alandır. Bunun nedeni kısmen üye ülkelerin kararlarında ulusal çıkarların halen etkin rol oynuyor olması ile açıklanabilir. Irak Savaşı'nın başladığı 2003 yılı ve Kafkaslarda yaşanan Ağustos 2008 krizi, AB üye ülkeleri arasında anlaşmazlıkların su yüzüne çıktığı dönemler olmuştur. Kafkasya krizine Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin verdiği hızlı ve anlamlı reaksiyon AB için bir başarı sayılsa da, AB'nin tamamen ortak bir yaklaşım ile hareket ettiğini söylemek zordur. Önceki bölümde de belirttiğimiz gibi, AB kriz anlarında harekete geçecek yeteneğe ve iradeye sahip değildir. AB Genişlemeden Sorumlu Komisyon Üyesi Olli Rehn, yakın dönemde yaptığı bir açıklamada bu ihtiyaca açıkça değinmektedir:

“... Birliğin dış politikasının etkili olabilmesi, daha kararlı ve ortak olmasına bağlıdır. Rusya'ya karşı AB'nin yaklaşımı uyarıcı nitelikte olmuş, AB'nin dış ilişkilerde etkin olma hedefi varsa, bu hedefe ulaşmada ortak bir cephe oluşturulmasının önemi gözler önüne serilmiştir. Her zaman tekil bir sesle konuşsak bile ortak bir sese ihtiyacımız vardır.”⁹⁹

Ancak, araştırmacılar yine de ortak bir AB dış politikasından ve üye ve aday ülkelere olan etkisinden söz etmenin mümkün olduğunu öne sürmektedir.¹⁰⁰ Ortak eylemlerin, operasyonların ve misyonların tümü zaten AB dış politikasını oluşturmaktadır. ODGP ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na (AGSP) üye devletlerin katılımı Birliğin dış politika eğiliminde bir değişiklik yaşandığını ve bu değişikliğin aday ülkelerde de yaşanabileceğini göstermektedir.¹⁰¹ ODGP'nin uygulanması ile üye ülkelerin çeşitli AB ambargolarını ve kararlarını yürürlüğe

99 Komisyon üyesi Olli Rehn'in konuşması. AB- sivil güçten prömier ligde bir güvenlik politikası aktörüne doğru, 27 Ağustos 2007, Helsinki.

100 Hill, Christopher. (2004). “Renationalizing or Regrouping? EU Foreign Policy since 11 September 2001”. *Journal of Common Market Studies*, 42(1). Ayrıca bakınız: Smith, Michael. (2000). “Conforming to Europe: The Domestic Impact of EU Foreign Policy Cooperation”. *Journal of European Public Policy*, 7(4).

101 Winrow, Gareth. “Turkey's Changing Role and Its Implications Europeanization and Transformation: Turkey in the Post-Helsinki Era” konferansında sunulan makale, Aralık 2005.

koymaları kaçınılmaz olarak dış politikada ortak görüşe yaklaşımları anlamına gelecektir.

Yine de AB'nin oy verme eğilimini incelediğimizde ortaya karışık bir tablo çıkmaktadır. 1990'larda (aynı doğrultuda kullanılan oyların oranlarına bakıldığında) artan bir uyum olduğu gözlemlenmektedir. Daha sonraları AB devletleri arasındaki görüş birliği oranı aynı kalmış ya da kısmen azalmıştır. Ancak 2004 yılında 10 yeni üyenin katılımı AB üye devletlerinin uyumunda ciddi bir değişime (azalmaya) neden olmamıştır.

Farklı alanlara bakıldığında, Genel Kurulda tartışılan güvenlik meselelerinin AB için halen (kısmen) bölücü bir konu olduğu söylenebilir. Bu bizi her bir üye ülkenin oylama davranışının incelemesine götürmektedir. Neredeyse tüm AB üye ülkeleri zaman içinde AB "ana akımına" yaklaşmıştır – iki dikkat çekici istisna hariç: Fransa ve İngiltere. Diğer tüm AB üye ülkeleri bir öğrenme/sosyalleşme/bilgi paylaşımı sürecinden geçerken bu iki nükleer güç ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi ülke bu sürecin dışında kalmıştır.

AB görüş birliği noktasından üçüncü ülkelerin uzaklığı da belirgin bir çizgide ilerlemiştir. Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği AB'den uzak, ABD ise AB'ye yakındır. Ancak 1980'lerin ortalarında bu çizgi değişmiştir. 2006 yılında ABD, AB görüş birliğinin oldukça uzağında konumlanmıştır. Bunun temel nedeni ABD (ve İsrail) ile AB arasında İsrail-Filistin sorunu konusundaki görüş ayrılığıdır.

Türkiye'ye geldiğinde ise, Türkiye dış politikasının 1990'ların sonunda önemli ölçüde AB üye devletlerinin duruşlarına yakınlaştığı görülmektedir. Türkiye'nin AB'ye uyumlu bir aktör olduğunu ve özellikle Orta Doğu'da AB'nin oynamayı arzu ettiği rolü tamamlayıcı politikalar izlediğini söylemek yanlış olmaz. Türkiye hali hazırda bölgede AB politikasını tamamlayan bir yolda ilerlemeye başlamışken, AB de çevresinde tehdit olarak algılanabilecek sorunlara karşı çözüm geliştirmede daha etkin ve katılımcı olmaya gönüllü hale gelmiştir. Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik etkin dış politikası yalnızca AB çevrelerinde ilgi uyandırmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye ve AB'nin Arap-İsrail barış sürecine yönelik görüş birliğine işaret etmiştir. Arap-İsrail sorunu AB entegrasyonunun iki yönlü bir süreç olduğunu gösteren bir örnektir. Türkiye'nin, politikasını yeni şartlara adapte etmesi ile birlikte, AB'nin de daha etkin ve dengeli bir politika izlemeye başlaması uyumdan söz edilmesini mümkün kılmıştır.

Türkiye ve AB arasındaki ortaklık Türkiye üye olduktan sonra bile sorunsuz olmayacaktır. Her zaman bölgesel ve stratejik hassasiyetler veya sınırlamalar olabilir. Ancak artan işbirliği sayesinde her iki tarafın da küresel alanda daha güçlü bir rol üstlenecekleri kesindir. Şüphesiz, keskin görüş ayrılıklarının yaşanacağı alanlar hep var olacaktır ancak bu uyumsuzluk şu an AB üye ülkeleri arasında yaşananandan daha farklı boyutlarda olmayacaktır.

Son yıllarda yaşanan pek çok kriz AB üye ülkeleri ve üye ülkelerle aday ülkeler arasında daha fazla koordinasyon ve işbirliğine gereksinim olduğunu ortaya koymuştur. Eğer AB halihazırda tanımlanmış olan küresel aktör olma hedefini gerçekleştirmekte kararlıysa, en başarılı dış politika aracını, yani genişleme ve iç reform süreçlerini eşzamanlı yürütmeye devam etmelidir. AB'nin genel durumu yeni katılan ülkelere etkilenebilir ancak artan çeşitliliği katma değer haline getirmek AB liderlerinin vizyonuna bağlıdır. Öte yandan, AB yeni mücadelelere cevap verebilmek için bu çeşitliliğe ihtiyaç duymaktadır ve fakat, aynı zamanda etkin koordinasyon yöntemleri geliştirilmeli ve iyileştirilmelidir. Çeşitliliğin çelişkileri belki de daha etkin bir Avrupa dış politikası inşasında önemli bir araç olarak kullanılabilir.¹⁰²

102 Tocci, Nathalie ve Michael Emerson. "Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy". *EU-Turkey Working Paper*, No.1: Ağustos, 2004

Tablo 1. BM Genel Kurulunda Kararların Bazı Bölümlerine, Önergelere ve Diğer Kararlara Yönelik Kayıtlı Oyların Sayısı
(Toplam ve Belirli Konu Alanlarına Göre)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tüm Kayıtlı Oyların Sayısı	163	151	170	203	177	143	103	89	88	77	92	97	96	90	84	99	83	88	106	97	92	106	110
Orta Doğu***	31	35	43	51	44	37	31	34	34	20	22	21	24	25	24	22	25	25	22	25	22	21	28
Güvenlik, vs.****	23	32	53	54	41	45	32	20	20	22	43	47	42	39	42	41	34	38	39	31	27	37	46
Kolonleşmeyi Sontandırma												8	10	11	9	8	10	11	11	13	12	10	14
İnsan Hakları												11	13	16	10	18	13	14	31	25	29	25	23

Notlar:

* 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; 1979 ve 1994 arasında kolonleşmenin sona erdirilmesi konusunda hiçbir veri toplanmamıştır.

*** Çalışma boyunca Orta Doğu sorunu denildiğinde Arap – İsrail sürecine değinilmektedir.

**** Çalışma boyunca güvenlik sorunları denildiğinde genel anlamda silahsızlanma, nükleer silahsızlanma ve küçük silahlar, vs. sorununa değinilmektedir.

Tablo 2. BM Genel Kurulunda AB Görüş Birliği Durumunda (AB Üye Ülkeleri Aynı Doğrultuda Oy Kullandığı Durumlarda) Kayıtlı Oyların Yüzdesi

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tüm Oylar	58.9	42.4	27.1	37.4	47.5	45.5	41.8	52.8	61.4	59.7	65.1	70.1	75.0	80.0	82.1	76.8	72.3	73.9	75.5	70.1	67.4	70.8	71.8
Orta Doğu	74.2	40.0	46.5	51.0	56.8	56.8	71.0	76.5	82.4	80.0	86.4	90.5	95.8	92.0	100	100	100	84.0	95.5	96.0	81.8	85.7	71.4
Güvenlik, vs.	56.5	34.4	20.8	27.8	31.7	31.1	18.8	25.0	35.0	50.0	53.5	70.2	66.7	76.9	76.2	61.0	52.9	68.4	59.0	51.6	37.0	64.9	60.9
Kolonileşmeyi Sontandırma												37.5	70.0	45.5	55.6	50.0	50.0	45.5	45.5	30.8	50.0	50.0	64.3
İnsan Hakları												72.7	92.3	87.5	90.0	88.9	92.3	92.9	90.3	76.0	89.7	96.0	100
Kayıtlı Oyların Toplam Sayısı	96	151	170	203	177	143	103	89	88	77	92	97	96	90	84	99	83	88	106	97	92	106	110

Notlar:

* 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB;

** 31 Aralık 2002'ye kadar; 1979 ve 1994 arasında kolonileşmenin sona erdirilmesi konusunda hiçbir veri toplanmamıştır.

Tablo 3. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna (“Ana Akım”) Mesafesi: BM Genel Kurulundaki Tüm Oylar

1. Bölüm (“Eski” Üyeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Aşgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avusturya	17	15	26	27	19	23	22	11	6	8	5	2	5	4	1	2	2	2	3	5	2	1	2
Finlandiya	21	18	25	27	21	21	18	7	5	5	1	4	2	4	1	1	1	1	1	2	1	2	1
İsveç	20	14	21	25	21	22	21	7	6	7	5	1	6	4	2	4	2	4	4	6	4	4	3
İspanya	26	20	20	20	13	13	14	10	7	7	3	2	3	1	1	1	2	2	3	5	2	4	3
Portekiz	17	14	12	6	1	2	2	4	2	1	0	1	2	1	1	1	1	1	4	5	2	3	1
Yunanistan	28	20	35	32	24	22	15	12	8	8	2	4	n/a	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1
İrlanda	10	11	18	17	15	17	17	10	5	7	5	2	6	5	3	4	4	5	5	8	4	3	3
Danimarka	9	14	13	11	11	11	11	4	3	2	0	0	2	2	1	1	0	2	1	1	1	1	1
İngiltere	9	9	12	9	9	10	15	10	10	9	10	13	7	7	10	9	9	9	8	12	10	11	10
Fransa	13	8	8	11	7	8	14	7	6	9	12	8	7	6	10	13	13	9	8	9	8	11	9
İtalya	8	3	3	4	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	2	3	2	3	2	3	0
Almanya	5	5	7	3	4	3	1	3	1	1	0	2	2	1	1	2	1	1	2	3	2	1	0
Hollanda	9	3	3	2	2	0	0	1	0	1	1	5	3	2	1	1	1	1	2	1	0	1	0
Lüksemburg	1	3	2	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	0	1
Belçika	1	1	2	0	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1	2	1	1

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar

Tablo 4. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna (“Ana Akım”) Mesafesi: BM Genel Kurulundaki Tüm Oylar
2. Bölüm (“Yeni” Üyeler ve Aday Ülkeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Aşgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Çek Cumhuriyeti	71	59	61	69	52	52	13	5	3	2	2	4	2	2	2	1	0	1	2	2	0	1	1	
Kıbrıs	46	46	48	60	56	50	46	42	37	34	26	26	11	14	12	9	9	8	8	8	3	5	4	
Estonya	-	-	-	-	-	-	-	10	9	8	6	9	8	4	5	4	5	4	1	2	2	1	1	
Macaristan	71	59	61	69	52	41	17	7	4	4	1	6	1	3	3	2	1	3	1	1	2	1	1	
Letonya	-	-	-	-	-	-	-	10	8	8	7	7	8	4	5	5	4	4	3	2	3	2	2	
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	10	8	7	8	6	6	4	3	1	2	3	1	1	0	0	1	
Malta	42	43	43	54	33	29	28	27	14	10	3	5	23	19	10	6	5	6	7	6	7	6	5	
Polonya	69	58	60	67	52	48	13	4	3	2	0	3	2	2	1	1	0	2	2	2	3	2	1	
Slovakya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	4	3	2	1	1	1	2	2	2	2	1	1	
Slovenya	-	-	-	-	-	-	-	-	12	9	3	8	3	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	
Bulgaristan	71	59	61	69	51	51	20	4	3	2	3	2	5	7	3	4	2	2	2	2	0	1	1	
Romanya	47	50	54	57	51	50	18	6	6	4	2	5	5	5	3	2	1	2	3	4	1	2	3	
Hırvatistan	-	-	-	-	-	-	-	-	n/a	17	10	16	8	7	4	12	5	4	2	2	2	1	1	
Türkiye	35	29	30	36	28	26	24	20	17	14	10	14	18	18	11	14	10	11	10	10	9	7	9	
Makedonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	5	12	6	7	5	13	3	4	3	3	4	3	2	
AT/AB Çoğunluğuna Sahip Oyların Yüzdesi	97.6	92.7	92.3	93.1	95.4	97.9	96.1	96.6	97.7	96.1	95.7	97.4	100	100	100	100	100	100	100	98.9	100	100	100	100

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış

Tablo 5. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna (“Ana Akım”) Mesafesi: Orta Doğu Sorunu

1. Bölüm (“Eski” Üyeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Asgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Avusturya	7	11	17	16	12	7	9	5	4	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Finlandiya	6	4	10	13	8	3	4	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İsveç	6	4	10	15	9	4	5	2	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0
İspanya	35	44	28	22	19	12	15	12	11	13	3	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Portekiz	24	33	18	9	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yunanistan	35	44	35	31	25	24	16	12	11	13	3	3	n/a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İrlanda	2	5	0	2	3	0	0	0	2	3	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Danimarka	4	5	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
İngiltere	2	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0
Fransa	11	2	1	2	0	0	0	0	0	6	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İtalya	2	2	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Almanya	2	0	3	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0
Hollanda	4	0	0	0	0	1	0	2	0	0	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Lüksemburg	2	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Belçika	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar.

Tablo 6. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna ("Ana Akım") Mesafesi: Orta Doğu Sorunu
2. Bölüm ("Yeni" Üyeler ve Aday Ülkeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Asgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
												*	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
Çek Cumhuriyeti	72	60	40	60	48	40	4	2	4	0	3	3	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0
Kıbrıs	48	53	36	52	45	40	33	29	30	25	13	11	7	9	7	10	9	9	13	9	5	5	4	4
Estonya	-	-	-	-	-	-	-	8	2	0	3	6	7	0	0	0	5	2	0	0	0	0	0	0
Macaristan	72	60	42	59	48	34	9	8	2	0	0	8	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0
Letonya	-	-	-	-	-	-	-	8	2	3	5	6	7	0	2	0	2	2	0	0	0	0	0	0
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	5	2	0	8	3	7	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Malta	46	53	36	52	24	22	20	19	19	19	8	8	9	13	9	10	9	9	13	7	8	5	8	8
Polonya	65	58	40	59	49	37	4	2	4	0	0	6	0	2	0	0	0	2	0	2	3	0	0	0
Slovakya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovenya	-	-	-	-	-	-	-	-	n/a	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Bulgaristan	72	58	39	60	47	42	13	3	4	0	3	0	0	11	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0
Romanya	46	55	35	48	48	36	13	7	7	0	0	3	0	4	0	0	0	2	0	2	0	3	0	0
Hırvatistan	-	-	-	-	-	-	-	-	n/a	n/a	3	3	5	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Türkiye	44	49	38	50	41	34	29	24	26	22	13	11	11	13	9	10	9	11	13	14	13	11	13	13
Makedonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	2	2	0	2	2	0	2	3	0	0	0
AT/AB Çoğunluğuna Sahip Oyları %	97.6	92.7	92.3	93.1	95.4	97.9	96.1	96.5	97.7	96.1	95.7	97.4	100	100	100	100	100	100	100	100	98.9	100	100	100

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB, ** 31 Aralık 2002'ye kadar, n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılımı

Tablo 7. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna (“Ana Akım”) Mesafesi: Güvenlik Meseleleri

1. Bölüm (“Eski” Üyeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Aşağı Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avusturya	13	34	47	39	39	42	33	26	6	12	10	2	10	8	3	4	3	1	4	8	2	1	5
Finlandiya	25	50	54	44	38	39	29	15	6	9	0	0	3	4	1	3	2	1	3	6	2	1	1
İsveç	15	32	46	41	39	41	35	18	6	12	8	2	11	8	4	8	5	7	8	17	10	6	6
İspanya	10	8	19	14	11	13	6	3	0	0	3	2	1	0	1	1	2	1	3	8	6	4	5
Portekiz	5	6	5	5	0	1	4	12	3	0	0	1	1	1	0	0	0	0	3	6	0	1	0
Yunanistan	8	28	48	43	34	31	12	15	6	3	0	2	n/a	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
İrlanda	13	30	46	34	34	37	29	24	9	12	7	2	11	10	4	9	6	9	10	17	10	6	7
Danimarka	3	18	28	16	23	21	17	9	3	0	0	0	3	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0
İngiltere	10	10	13	9	15	14	31	18	32	18	17	13	8	6	13	14	11	13	15	23	21	17	15
Fransa	15	6	8	18	25	18	37	18	9	12	18	10	10	7	14	24	23	14	15	21	19	16	14
İtalya	3	2	1	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	3	1	2	0	0	0
Almanya	0	2	1	1	2	3	0	3	0	0	0	2	3	1	0	0	2	1	3	2	2	0	0
Hollanda	3	4	5	0	0	0	0	3	0	0	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lüksemburg	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Belçika	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar.

Tablo 8. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna ("Ana Akım") Mesafesi: Güvenlik Meseleleri
2. Bölüm ("Yeni" Üyeler ve Aday Ülkeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Aşgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996*	1997	1998	1999	2000	2001	2002**	2003	2004	2005	2006	
Çek Cumhuriyeti	65	78	71	68	52	48	12	6	0	6	0	2	1	1	3	1	0	0	0	0	0	0	1	
Kıbrıs	33	66	66	66	57	49	40	53	41	39	32	34	14	15	14	12	11	9	10	8	4	3	5	
Estonya	-	-	-	-	-	-	-	15	9	9	3	5	8	4	6	4	5	6	1	2	4	3	2	
Macaristan	65	78	71	68	52	48	23	9	6	6	1	2	1	6	4	1	0	3	1	0	0	1	1	
Letonya	-	-	-	-	-	-	-	18	6	9	7	3	10	6	4	7	2	4	4	2	8	4	4	
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	18	6	9	10	2	4	3	3	0	0	3	0	0	0	0	2	
Malta	28	58	49	51	44	38	31	35	9	3	1	5	26	23	9	5	3	4	6	8	13	6	6	
Polonya	65	78	71	68	52	46	13	6	0	3	0	2	0	1	1	1	0	1	1	4	4	3	1	
Slovakya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	0	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	
Slovenya	-	-	-	-	-	-	-	-	6	9	4	6	1	1	3	1	0	0	0	0	0	1	1	
Bulgaristan	65	78	71	68	52	48	23	6	0	3	3	2	5	3	4	7	2	3	1	2	0	0	0	
Romanya	30	64	67	59	51	46	19	6	3	6	0	5	3	1	4	3	0	0	3	2	0	1	4	
Hırvatistan	-	-	-	-	-	-	-	-	n/a	9	13	14	5	7	4	7	2	1	1	2	2	1	1	
Türkiye	3	12	16	10	20	21	17	9	3	3	6	3	10	10	5	3	2	1	3	4	0	0	1	
Makedonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	4	6	7	3	3	3	3	1	1	2	6	3	2	
AT/AB Çoğunluğuna Sahip Oyların %si	97.6	92.7	92.3	93.1	95.4	97.9	96.1	96.6	97.7	96.1	95.7	97.4	100	100	100	100	100	100	100	100	98.9	100	100	100

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış

Tablo 9. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna (“Ana Akım”) Mesafesi: İnsan Hakları Konuları

1. Bölüm (“Eski” Üyeler) (AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Asgari Uzaklık = 0)

	1995	1996 *	1997	1998	1999	2000	2001	2002 **	2003	2004	2005	2006
Avusturya	0	0	0	0	3	4	4	3	6	4	0	0
Finlandiya	0	0	4	0	0	0	0	0	0	2	2	0
İsveç	0	0	4	0	3	0	0	0	4	4	2	0
İspanya	5	4	4	6	3	4	4	5	8	2	2	0
Portekiz	0	0	4	6	3	4	4	5	6	5	2	0
Yunanistan	14	n/a	4	6	3	4	4	5	8	2	2	0
İrlanda	5	4	4	6	3	4	4	2	6	4	0	0
Danimarka	0	0	4	0	3	0	0	0	0	2	2	0
İngiltere	0	0	4	0	0	0	0	0	2	2	2	0
Fransa	5	4	4	6	3	4	4	3	4	0	0	0
İtalya	0	0	0	0	3	4	4	3	6	5	0	0
Almanya	0	0	0	0	3	0	0	2	0	4	0	0
Hollanda	0	0	4	0	3	0	0	2	0	0	2	0
Lüksemburg	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Belçika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış

Tablo 10. AB Üye Devletlerinin AB Çoğunluğuna (“Ana Akım”) Mesafesi: Güvenlik Meseleleri 2. Bölüm (“Yeni” Üyeler ve Aday Ülkeler)
(AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Asgari Uzaklık = 0)

	1995	1996 *	1997	1998	1999	2000	2001	2002 **	2003	2004	2005	2006
Çek Cumhuriyeti	5	4	7	6	3	0	0	3	4	0	0	0
Kıbrıs	9	13	14	22	6	8	8	5	13	2	2	0
Estonya	5	4	4	6	6	4	4	0	2	0	0	0
Macaristan	0	0	0	0	3	0	0	0	2	4	0	0
Letonya	5	4	4	6	3	4	4	3	4	2	0	0
Litvanya	5	4	4	6	3	4	4	2	0	0	0	0
Malta	5	30	18	22	6	4	4	5	8	5	2	0
Polonya	5	9	4	6	3	0	0	2	0	4	0	0
Slovakya	9	9	7	6	3	4	8	5	6	5	2	0
Slovenya	5	4	4	6	3	4	4	2	8	4	0	0
Bulgaristan	5	9	7	6	3	8	4	3	2	0	2	0
Romanya	9	9	11	6	3	4	4	5	8	2	0	0
Hırvatistan	9	17	7	11	16	16	15	3	4	4	0	0
Türkiye	9	35	36	28	25	28	27	17	15	13	10	12
Makedonya	14	13	18	22	19	8	12	5	6	5	2	0
AT/AB Çoğunluğuna Sahip Oyların Yüzdesi	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış

Tablo 11. Seçilen Üçüncü Ülkelerin AB Görüş Birliğine Mesafesi: BM Genel Kurulundaki Tüm Oylar

(AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Aşgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avustralya	9	3	6	6	5	5	4	0	1	4	4	13	5	2	1	1	4	5	3	10	13	15	16
Brezilya	42	27	19	33	30	29	26	21	23	24	19	30	22	22	21	26	21	21	13	20	22	23	23
Kanada	6	2	4	3	2	4	1	2	1	2	2	1	2	3	1	1	4	3	1	2	4	5	12
Çin	41	27	14	36	31	34	28	30	33	42	38	47	33	37	34	42	35	34	40	33	37	34	36
Mısır	38	25	12	36	30	34	24	28	24	33	29	38	27	33	31	39	39	36	40	33	39	39	42
Hindistan	45	29	19	45	37	38	29	29	28	37	40	53	44	47	44	48	40	44	38	37	44	31	39
İsrail	22	38	46	35	31	37	46	45	47	30	28	35	40	40	46	39	50	45	48	44	49	35	36
Japonya	14	5	6	6	5	5	3	1	1	1	4	6	5	5	6	4	4	4	5	5	6	7	7
Meksika	39	27	12	38	28	28	27	26	24	24	27	28	22	27	30	34	27	29	17	21	20	21	20
Nijerya	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	26	29	28	29	25	44	31	37	24	31	29	29	27	29	31	24	28
Norveç	4	0	5	2	5	3	3	0	1	0	1	2	2	2	1	1	1	1	0	2	0	1	0
SSCB/Rusya	70	47	41	56	35	33	23	18	14	13	18	16	14	15	15	24	19	20	25	17	26	23	32
ABD	17	35	39	40	43	52	46	39	47	34	31	27	35	31	37	34	45	43	52	52	52	54	56

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış; n/d: hiçbir veri hesaplanmamış

Tablo 12. Seçilen Üçüncü Ülkelerin AB Görüş Birliğine Mesafesi: Orta Doğu Sorununa İlişkin Oylar

(AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Aşgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avustralya	3	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3	2	5	0	19	36	52	49
Brezilya	25	11	10	13	15	8	14	13	14	11	9	12	12	10	9	10	11	8	11	14	9	9	8
Kanada	8	0	8	4	0	3	0	4	2	0	0	0	2	2	2	3	5	3	0	2	6	15	32
Çin	48	11	3	17	21	13	19	21	18	14	15	15	10	12	16	13	14	11	14	17	9	9	8
Mısır	30	11	0	17	17	8	14	19	18	14	15	15	10	14	12	13	14	11	14	14	9	9	8
Hindistan	30	15	3	21	21	10	19	21	16	14	12	18	17	21	19	15	20	18	19	24	18	18	16
İsrail	45	70	90	74	72	88	81	79	92	86	76	91	93	93	98	97	98	97	97	93	100	100	97
Japonya	18	0	0	2	2	0	2	2	2	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meksika	25	19	0	19	15	8	17	17	14	11	12	12	7	10	12	13	14	11	14	12	3	6	3
Nijerya	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	17	19	22	21	18	18	12	17	12	13	14	11	14	14	9	9	11
Norveç	0	0	8	2	0	0	0	0	0	0	3	3	5	5	2	3	0	0	0	0	0	0	0
SSCB/Rusya	63	26	5	32	23	13	19	25	27	21	24	27	5	2	5	5	7	3	8	7	6	6	5
ABD	20	44	65	51	53	68	60	58	73	71	73	79	79	79	86	87	86	82	86	83	94	91	89

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a- oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış; n/d: hiçbir veri hesaplanmamış

Tablo 13. Seçilen Üçüncü Ülkelerin AB Görüş Birliğine Mesafesi: Güvenlik Meselerine İlişkin Oylar

(AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Asgari Uzaklık = 0)

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avustralya	0	0	6	4	0	0	0	0	0	0	11	10	24	10	2	0	0	2	0	3	0	0	0
Brezilya	29	35	28	32	41	20	27	40	38	42	25	42	24	23	30	25	21	18	11	27	32	24	13
Kanada	5	6	0	0	0	0	0	0	0	11	5	0	0	5	0	0	0	2	0	3	0	0	2
Çin	19	6	22	24	23	16	9	40	31	32	40	48	32	34	38	34	41	31	30	40	26	30	20
Mısır	24	24	22	28	32	24	18	40	31	32	40	46	26	36	39	40	56	39	32	50	42	41	35
Hindistan	19	35	56	52	45	36	27	50	54	53	53	64	54	54	54	55	47	49	43	40	63	35	33
İsrail	10	6	0	0	9	4	0	0	0	5	13	24	16	16	21	26	18	22	25	17	37	13	15
Japonya	0	6	6	4	5	0	0	0	0	5	3	10	8	13	13	13	12	8	7	17	11	7	11
Meksika	19	29	28	32	32	12	18	40	31	42	43	39	28	36	41	38	35	32	23	33	32	30	15
Nijerya	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	18	40	31	37	23	42	28	32	34	30	29	27	18	30	26	26	19
Norveç	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SSCB/Rusya	62	59	67	48	18	12	9	20	0	11	5	15	10	14	15	11	12	14	11	17	21	15	15
ABD	14	24	11	28	50	44	45	10	15	21	20	10	12	4	7	6	9	22	23	23	42	35	56

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış; n/d: hiçbir veri hesaplanmamış

**Tablo 14. Seçilen Üçüncü Ülkelerin AB Görüş Birliğine Mesafesi:
İnsan Hakları Konularına İlişkin Oylar**

(AB Çoğunluğundan Azami Uzaklık =100, Asgari Uzaklık = 0)

	1995	1996 *	1997	1998	1999	2000	2001	2002 **	2003	2004	2005	2006
Avustralya	0	0	0	0	0	0	8	6	5	2	2	7
Brezilya	100	58	75	63	71	56	75	20	22	31	26	43
Kanada	0	0	0	0	0	11	0	10	3	0	0	7
Çin	100	67	75	75	71	56	75	20	51	65	51	81
Mısır	45	57	54	56	50	72	69	69	46	67	55	83
Hindistan	86	83	79	83	66	76	73	52	54	61	34	67
İsrail	0	25	25	38	29	44	25	80	19	18	9	12
Japonya	0	4	4	0	3	0	4	7	3	6	11	7
Meksika	100	67	75	75	71	56	75	20	22	27	15	38
Nijerya	100	76	76	56	34	61	54	44	49	51	26	50
Norveç	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
SSCB/Rusya	23	48	43	50	50	60	58	56	35	49	40	79
ABD	0	13	11	11	19	12	23	41	35	20	43	26

Notlar: * 1996 Yunanistan dahil olmadan önce AB

** 31 Aralık 2002'ye kadar; n/a: oylamaların üçte birinden fazlasına katılmamış; n/d: hiçbir veri hesaplanmamış

Ek 2

Tablo 1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Belgeleri

Konvansiyonun Adı	Onay Statüsü	Onay Tarihi	Çekinceler
Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi	Onaylandı	31 Temmuz 1950	
Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme	Onaylandı	16 Eylül 2002	√
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi	Onaylandı	23 Eylül 2003	√
Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi	Onaylandı	23 Eylül 2003	√
Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlara Kanuni Sınırlamaların Uygulanamaması Hakkındaki Sözleşme	İmzalanmadı ya da onaylanmadı		
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme	Onaylandı	20 Aralık 1985	√
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmenin 20. Maddesi, 1. Paragrafına Dair Ek	Onaylandı	9 Aralık 1999	
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmeye İhtiyari Protokol	Onaylandı	29 Ekim 2002	
İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme	Onaylandı	12 Ağustos 1988	√
İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmenin 17(7) ve 18(5) maddelerine dair Ek	İmzalanmadı ya da onaylanmadı		
İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmeye İhtiyari Protokol	Onaylandı	14 Eylül 2005	

Tablo 1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Belgeleri-Devam

Konvansiyonun Adı	Onay Statüsü	Onay Tarihi	Çekinceler
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	Onaylandı	4 Nisan 1995	√
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 43(2) maddesine Ek	Onaylandı	9 Aralık 1999	
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye silahlı çatışmadaki çocuklara ilişkin İhtiyari Protokol	Onaylandı	4 Mayıs 2004	
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye çocuk ticareti, seks işçiliği ve pornografisine ilişkin İhtiyari Protokol	Onaylandı	19 Ağustos 2002	√
Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi' ne (16 Aralık 1966) Ek 1989 tarihli Ölüm Cezasının Kaldırılmasına ilişkin İhtiyari 2. Protokol	Onaylandı	12 Mart 2006	
Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	Onaylandı	27 Eylül 2004	√
Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi	İmzalandı ama onaylanmadı		
Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi İhtiyari Protokolü	İmzalanmadı ya da onaylanmadı		
Zorunlu Şekilde Kaybedilen Kişilerin Korunması İçin Uluslararası Sözleşme	İmzalanmadı ya da onaylanmadı		

*Türkiye'nin çekincelerine ilişkin detaylı bilgi için lütfen Ek 3'e bakınız.

Ek 3

Tablo 1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Belgelerine Türkiye'nin Koyduğu Çekinceler

Konvansiyonun Adı	Onay Statüsü	Çekinceler ve/veya Bildirgeler
Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme	Onaylandı	12. madde
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi	Onaylandı	13. madde 3. ve 4. paragraflar
Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi	Onaylandı	27. madde
Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlara Kanuni Sınırlamaların Uygulanamaması Hakkındaki Sözleşme	İmzalanmadı ya da onaylanmadı	
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme	Onaylandı	29. madde 1. Paragraf ve 9. madde
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmenin 20. Maddesi, 1. Paragrafına Dair Ek	Onaylandı	
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmeye İhtiyari Protokol	Onaylandı	
İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme	Onaylandı	30. madde 1. Paragraf
İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmenin 17(7) ve 18(5) maddelerine dair Ek	İmzalanmadı ya da onaylanmadı	
İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmeye İhtiyari Protokol	Onaylandı	
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	Onaylandı	17., 29. ve 30. maddeler
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 43(2) maddesine Ek	Onaylandı	
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye silahlı çatışmadaki çocuklara ilişkin İhtiyari Protokol	Onaylandı	
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye çocuk ticareti, seks işçiliği ve pornografisine ilişkin İhtiyari Protokol	Onaylandı	
Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi' ne (16 Aralık 1966) Ek 1989 tarihli Ölüm Cezasının Kaldırılmasına ilişkin İhtiyari 2. Protokol	Onaylandı	
Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	Onaylandı	15., 40., 45., 46., 76. ve 77. maddeler
Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi	İmzalandı ama onaylanmadı	
Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi İhtiyari Protokolü	İmzalanmadı ya da onaylanmadı	
Zorunlu Şekilde Kaybedilen Kişilerin Korunması İçin Uluslararası Sözleşme	İmzalanmadı ya da onaylanmadı	

Kaynakça

Akyan, Mahmut B. (1993). "Palestinian Question in Turkish Foreign Policy from the 1950 to the 1990s". *International Journal of Middle East Studies*, 25(1).

Aras, Bülent, ve Rabia Karakaya Polat. (2008). "From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey's Relations with Syria and Iran". *Security Dialogue*, 39.

Aras, Bülent and Salih Bıçakçı. (2006). "Europe, Turkey and the Middle East: Is Harmonisation Possible?". *East European Quarterly*, XL(3).

Arat, Zehra ve Thomas Smith. (2007). "EU and Human Rights in Turkey: Political Freedom without Social Welfare". 48. *International Studies Association Yıllık Konferansında sunulan makale*, 28 Şubat- 4 Mart.

Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu. *Türkiye'nin Üyelik Perspektifinin Doğurduğu Konular*. Komisyon Çalışma Raporu (Commission Staff Working Document), COM(2004) 656. Final. Not 3.

Avrupa Birliği. Avrupa Konseyi. *Başkanlığın Sonuçları*. Avrupa Konseyi Kopenhag Zirvesi. 21-22 Haziran, 1993.

Avrupa Birliği. Avrupa Konseyi. *Başkanlığın Sonuçları*. Avrupa Konseyi Toplantısı, 17 Aralık 2004.

Avrupa Birliği. Avrupa Komisyonu. *Türkiye 2006 İlerleme Raporu*. Komisyon Çalışma Raporu. COM (2006)649. Final.

Avrupa Birliği. AB Yıllık İnsan Hakları Raporu. 2007.

Avrupa Birliği. Avrupa Konseyi. *Avrupa Konseyi'nin Orta Doğu Üzerine Venedik Deklarasyonu*, 13 Haziran 1980. Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.medeia.be/index.html?page=2&lang=en&doc=52>.

Featherstone, Kevin. (1998). "Europeanization and the Centre Periphery: The Case of Greece in the 1990s". *Southeastern Society and Politics*, 3(1).

Ginsberg, Roy. (2001). *The European Union in World Politics*. Boulder: Rowman and Littlefield.

Grant, Charles. (2005). "Turkey offers EU more punch". *European Voice*.

Hill, Christopher. (2004). "Renationalizing or Regrouping? EU Foreign Policy since 11 September 2001". *Journal of Common Market Studies*, 42(1).

Hix, Simon, and Klaus H. Goetz. (2001). "European Integration and National Political Systems". In *Europeanized Politics? European Integration and National Political Systems*. London: Frank Cass Publishers.

- Human Rights Watch World Report. (2007).
- International Helsinki Federation for Human Rights (IHF). (2006). "Turkey: Minority Policy of Systematic Negation".
- Johansson-Nogués, Elisabeth. (2004). "The Fifteen and the Accession States in the UN General Assembly: What Future for European Foreign Policy in the Coming Together of the 'Old' and the 'New' Europe?". *European Foreign Affairs Review*, 9.
- Ladrech, Robert. (2001). "Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis". *Keele European Parties Research Unit, Working Paper*, 7.
- Larrabee, Stephen. F. (2007). "Turkey Rediscovered the Middle East". *Foreign Affairs*, 86(4).
- Luif, Paul. (2003). *EU cohesion in the UN General Assembly*. Paris: European Union Institute for Security Studies. Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.iss-eu.org/occasion/occ49.pdf>.
- Luif, Paul, ve Mariyana Radeva. (2007). "EU Coordination in International Organisations: The case of the United Nations General Assembly and the Organization for Security and Co-operation in Europe". *European Foreign Policy in an Evolving International System: The Road Towards Convergence*, içinde Nicola Casarini ve Costanza Musu (Ed) London–New York: Palgrave Macmillan.
- Özcan, Gencer. (2004). "Turkey's Changing Neighbourhood Policy". *FES Briefing Paper*.
- Sayarı, Sabri. (1997). "Turkey and the Middle East in the 1990s". *Journal of Palestine Studies*, 26(3).
- Sedelmeier, Ulrich. (2006). "Europeanization in the New Member and Candidate Countries". *Living Reviews in European Governance*, 1(3). Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.livingreviews.org/lreg-2006-3>.
- Smith, Karen. (2003). "Understanding the European Foreign Policy System". *Contemporary European History*, 12(2).
- Smith, Karen. (2003). "The European Union: A Distinctive Actor in International Relations". *Brown Journal of World Affairs*, 9(2).
- Smith, Michael. (2000). "Conforming to Europe: The Domestic Impact of EU Foreign Policy Cooperation". *Journal of European Public Policy*, 7(4).
- Tatlı, Erdal. (2008). "Turkey turns cold to European defense: Implications for Western security". *The Washington Institute for Near East Policy, Policy Watch* 1376.
- Taylor, Phillip. (1979). *When Europe speaks with one voice: the external relations of the European Community*. London: Aldwych Press.
- Tocci, Nathalie, ve Michael Emerson. (2004). "Turkey as a Bridgehead and Spearhead: Integrating EU and Turkish Foreign Policy". *CEPS EU-Turkey Working Papers*, 1.
- Birleşmiş Milletler. Kamuya Açık Bilgiler Bölümü. *Yearbook of UN*. 1974. New York: 1974.
- Birleşmiş Milletler. Türkiye Birleşmiş Milletler Kalıcı Temsilciliği. *Türkiye'nin Birleşmiş Milletler 60. Genel Kurulu için Öncelikleri*. Eylül 2005. Şu uzantıdan ulaşılabilir: <http://www.un.int/turkey/page31.html>.

Vaquer i Fanés, Jordi. (2001). "Europeanisation and Foreign Policy". *Observatori de Política Exterior Europea*. European Studies University Institute of the Autonomous University of Barcelona.

White, Brian. (2001). *Understanding European Foreign Policy*. Houndmills: Palgrave.

White, Brian. (2003). "Foreign Policy Analysis and European Foreign Policy". *FORNET Working Group: Theories and Approaches to the CFSP*. London School of Economics.

Winrow, Gareth. "Turkey's Changing Role and Its Implications". *Europeanization and Transformation: Turkey in the Post-Helsinki Era* Konferansında sunulan makale, Aralık 2005.

Yazarlar Hakkında

PAUL LUIF

Hukuk alanında doktora derecesine ve Siyaset Bilimi alanında doçent ünvanına sahiptir. 1974-1980 yılları arasında Salzburg Üniversitesi uluslararası ilişkiler bölümünde öğretim üyeliği görevinde bulunmuştur ve 1980 yılından beri de Avusturya Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde (OIIP) araştırmacı olarak görev almaktadır. Luif ayrıca Viyana Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmaktadır. Üzerinde çalıştığı konular arasında Avrupa Birliği (özellikle Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile Adalet ve İçişleri) ve küçük ölçekli devletlerin dış politikaları yer almaktadır. Luif'in bugüne kadar yayınlanan çalışmaları arasında On the Road to Brussels: The Political Dimension of Austria's, Finland's and Sweden's Accession to the European Union, Vienna: Braumüller, 1995, EU cohesion in the UN General Assembly, Paris: European Union Institute for Security Studies, December 2003 and Paul Luif (ed.), Österreich, Schweden, Finnland. Zehn Jahre Mitgliedschaft in der Europäischen Union, Wien - Köln - Weimar: Böhlau, 2007 gibi yayınlar da bulunmaktadır.

SABİHA SENYÜCEL GÜNDOĞAR

Lisans derecesini İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden, yüksek lisans derecesini aynı üniversitenin Avrupa çalışmaları programından almıştır. İkinci yüksek lisans derecesini Hollanda'da bulunan Leiden Üniversitesi Avrupa Kamu Yönetimi programında tamamlamış ve Eylül 2002'de "Avrupa Birliği İzleme Projesi" kapsamında araştırma asistanı olarak TESEV'de çalışmaya başlamıştır. Ağustos 2003'ten itibaren TESEV Dış Politika Programı'nda program yöneticisi olarak çalışmaktadır ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde doktora adaydır. Sabiha Senyücel Gündoğar ayrıca İstanbul Kültür Üniversitesi Küresel Siyasal Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev almaktadır. Senyücel Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve Avrupa Birliği politikaları üzerine çalışmaktadır.

CEREN ZEYNEP AK

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Felsefe bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise Binghamton'daki New York Eyalet Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi dalında tamamlamıştır. Mart 2007 - Ağustos 2009 arasında TESEV Dış Politika Programı'nda proje yöneticisi olarak görev almıştır. Ceren Zeynep Ak Londra'da bulunan Queen Mary Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir. Çalışma alanları arasında Türkiye ve Yunanistan'daki Avrupalılaştırma ve demokratikleşme süreçleri ile Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerinde uygulanan azınlık politikaları yer almaktadır.

ISBN 978-605-5832-24-7

